

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА ЯКОСТІ ОСВІТИ УКРАЇНИ
УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ЯКОСТІ ОСВІТИ
У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

79005, пл. Петрушевича, 2, м. Львів, тел.: (032)2600145, e-mail: lviv@sqe.gov.ua, код ЄДРПОУ 43225708

від _____ р. № _____

на № _____ від _____

Органи управління освітою
територіальних громад
Львівської області

Шановні колеги, надсилаємо Аналітичний звіт за результатами інституційних аудитів 2020-2021 «Тенденції якості освітньої діяльності закладів загальної середньої освіти» Державної служби якості освіти України за покликанням <https://cutt.ly/7GxJqkT> для врахування у роботі та ознайомлення керівників закладів освіти вашої територіальної громади.

Начальник

Валентина ЗАГРЕВА

Наталія Майстер (067)3006065

ДОКУМЕНТ СЕД АСКОД
Сертифікат 2B6C7DF9A3891DA1040000005C840094BF7C02
Підписувач ЗАГРЕВА ВАЛЕНТИНА ЯРОСЛАВІВНА
Дійсний з 13.09.2021 16:57:03 по 13.09.2022 23:59:59

Управління Державної служби
якості освіти у Львівській області

01-16/207 від 27.04.2022

ДЕРЖАВНА
СЛУЖБА
ЯКОСТІ ОСВІТИ
УКРАЇНИ

АНАЛІТИЧНИЙ ЗВІТ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ
ІНСТИТУЦІЙНИХ АУДИТІВ 2020–2021

ТЕНДЕНЦІЇ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Структура звіту

Вступ	3
Інституційні аудити у 2020–2021 рр. Статистичні дані	8
Тенденції якості освітньої діяльності шкіл у контексті реформи НУШ	14
Роль засновників у підвищенні якості освіти у закладах загальної середньої освіти	36
Висновки	39

Вступ

Аналітичний звіт ґрунтується на результатах інституційних аудитів, проведених у 2020–2021 роках у 338 закладах загальної середньої освіти. В основні звіту – аналіз висновків та рекомендацій, підготовлених експертними групами Державної служби якості освіти та її територіальними органами.

Мета звіту: визначити тенденції у забезпеченні якості освітньої діяльності у закладах загальної середньої освіти, що прослідковуються за результатами інституційних аудитів, проведених у 2020–2021 рр.

Основою для визначення цих тенденцій є напрями освітньої політики у сфері загальної середньої освіти. У свою чергу пріоритетним напрямом стало впровадження реформи «Нова українська школа», головними індикаторами успішності якої є:

- розбудова здорової та безпечної школи;
- доступність та інклюзивність освіти;
- реалізація компетентнісного підходу в навчанні;
- створення внутрішньої системи забезпечення якості освіти.

Інституційний аудит – зовнішнє оцінювання роботи школи, під час якого незалежні експерти оцінюють освітні та управлінські процеси закладу. Аудит дивиться на школу комплексно – очима учнів, їхніх батьків, учителів та директора.

Аудит у школі проводить експертна група, що складається з освітніх експертів – досвідчених педагогів, керівників і заступників керівників шкіл та інших фахівців, які пройшли спеціальне навчання та підготовку.

Експертна група вивчає роботу школи за чотирма напрямками:

- освітнє середовище закладу освіти (далі – освітнє середовище);
- система оцінювання результатів навчання учнів (далі – система оцінювання);
- педагогічна діяльність педагогічних працівників закладу освіти (далі – педагогічна діяльність);
- управлінські процеси закладу освіти (далі – управлінські процеси).

У цьому звіті представлено тенденції за окремими індикаторами у межах кожного напрямку. Вони також дозволяють визначити тенденції щодо забезпечення якості освітньої діяльності, пов'язані з впровадженням реформи «Нова українська школа».

Методика збору даних та узагальнення результатів

Інституційний аудит є комплексним вивченням освітньої діяльності школи. Дані за кожним індикатором якості освітньої діяльності під час інституційних аудитів експерти збирають, спостерігаючи за освітнім середовищем, відвідуючи навчальні кабінети, спортзал, актову залу та інші приміщення школи, спостерігаючи за поведінкою та спілкуванням учнів між собою та з учителями поза уроками, відвідуючи заняття та спостерігаючи за роботою вчителя з учнями, проводячи інтерв'ю з директором, його заступниками, практичним психологом, представниками шкільного самоврядування, проводячи анкетування вчителів, учнів та їхніх батьків, вивчаючи документацію школи.

За підсумками аудитів експертні групи готують висновки та рекомендації — вони стали основним джерелом інформації для визначення тенденцій у цьому звіті.

Результати, відображені у висновках, були узагальнені та підлягали кількісному і якісному аналізу.

Інструментарій для дослідження (форми спостереження, анкети та питання для інтерв'ю, форми вивчення документації) розроблено та затверджено Державною службою якості освіти.

Застосування інструментарію інституційного аудиту дозволяє:

- безпосередньо вивчити освітню діяльність закладу освіти;
- охопити всі напрями освітнього процесу;
- використати кілька джерел інформації за кожним індикатором, що у свою чергу дозволяє підвищити об'єктивність даних;
- узагальнювати дані та відстежувати тенденції якості освітньої діяльності в країні.

Водночас інструментарій інституційного аудиту має деякі обмеження, зокрема:

- участь в опитуванні беруть лише учні від 14 років: це не дозволяє врахувати думку більшої частини учнів закладу та унеможливорює збір інформації від учнів у закладах I та I-II ступенів;
- складно довести зв'язок між якістю освітньої діяльності закладу освіти та якістю результатів навчання учнів, оскільки у межах аудиту не вивчається якість результатів навчання учнів та не встановлюється відповідний взаємозв'язок.

Інституційні аудити у 2020–2021 рр. відбулись у школах, визначених планами проведення інституційних аудитів Державної служби якості освіти (планові), а також у тих, від яких надійшли заяви директорів шкіл або їхніх засновників (позапланові).

Застосування інструментарію під час 338 інституційних аудитів дозволило визначити його ефективність щодо дослідження якості освітньої діяльності.

Інституційні аудити у 2020–2021 рр. відбулись у школах, визначених планами проведення інституційних аудитів Державної служби якості освіти (планові), а також у тих, від яких надійшли заяви директорів шкіл або їхніх засновників (позапланові).

Застосування інструментарію під час 338 інституційних аудитів дозволило визначити його ефективність щодо дослідження якості освітньої діяльності.

Основні тенденції

1. Реалізація компетентнісного підходу

Реалізація компетентнісного підходу до навчання є одним з індикаторів реалізації реформи НУШ. Проблемне викладання, інтеграція змісту, інтерактивність, практична спрямованість, пріоритет дослідницької та творчої діяльності, формувальне оцінювання свідчать про наявність компетентнісного підходу у школі. Інституційний аудит дозволяє простежити, чи будують педагоги з учнями та їхніми батьками взаємодію на основі педагогіки партнерства, чи займаються інноваційною діяльністю, які технології компетентнісного навчання застосовують, чи здійснюють оцінювання на основі цілей та критеріїв і формувальне оцінювання. Ці індикатори дають змогу визначити досягнення та проблеми у реалізації компетентнісного підходу в закладах освіти.

2. Забезпечення психологічного комфорту учнів

Тенденції щодо забезпечення психологічного комфорту учнів важливі для дослідження успішності реформи НУШ, оскільки зміна підходів до навчання має на меті зробити перебування учнів у школі більш комфортним і безпечним. Це має створити позитивне емоційне тло для навчання учнів, що є необхідною умовою переходу до педагогіки партнерства. Під час інституційного аудиту досліджується задоволеність учнів та вчителів психологічним кліматом у школі, надання учням психологічної та педагогічної підтримки. Під час анкетування учнів запитують, чи хочуть вони йти до школи, і якщо ні, то з яких причин. Важливим чинником створення психологічного комфорту учнів є наявність створених спільно з учнями правил поведінки, що базуються на позитивній мотивації. Окремим напрямом вивчення під час аудиту є створення індивідуальних освітніх траєкторій для учнів, а також участь учителів у розробленні таких траєкторій.

3. Розбудова здорової та безпечної школи

Особлива увага під час інституційних аудитів приділяється безпечності території та приміщень, створенню комфортних умов для навчання та праці, організації здорового харчування, формуванню безпечного психологічного клімату в закладі.

4. Інклюзивність освіти

Тенденції щодо інклюзивної освіти в ЗЗСО важливо визначити, щоб дізнатися, наскільки забезпечується рівний доступ до освіти як один зі стратегічних напрямів реформи НУШ.

Експерти досліджують умови забезпечення рівного доступу до освіти осіб з особливими освітніми потребами (ООП). Зокрема, вивчають архітектурну доступність території та приміщень (безбар'єрність), наявність ресурсних кімнат і спеціальних засобів корекції, наявність фахівців з інклюзивного навчання, роботу команд психолого-педагогічного супроводу, індивідуальних програм розвитку, співпрацю з інклюзивно-ресурсними центрами.

5. Організація освітнього простору

Організацію освітнього простору в ЗЗСО важливо вивчати у контексті комплексного дослідження освітнього середовища, що є важливою складовою реформи НУШ. Проводячи інституційний аудит, експерти звертають увагу на відокремленість приміщень початкової школи, раціональне використання приміщень, обладнання навчальних кабінетів, функціонування бібліотек, спортивну інфраструктуру та ігрові майданчики для початкової школи, наявність і функціональність мережі Інтернет у закладі.

6. Функціонування внутрішньої системи забезпечення якості освіти

Тенденції щодо функціонування внутрішньої системи забезпечення якості освіти стосуються управлінських процесів, завдяки яким відбувається розвиток освітніх процесів, реалізуються ідеї НУШ і забезпечується якість освіти та освітньої діяльності. У межах інституційного аудиту експерти вивчають внутрішню систему забезпечення якості освіти, а водночас – і стратегічне управління, дотримання академічної доброчесності, прозорість управління та дотримання прав учасників освітнього процесу.

Інтерпретація результатів

Переважна більшість – більшість респондентів у понад 90% закладів освіти.

Більшість – більшість / більш ніж половина респондентів у 75–90% закладів освіти.

Більше половини – більшість / більш ніж половина респондентів у 60–75% закладів освіти.

Близько половини – половина / більш ніж половина респондентів у 50–60% закладів освіти.

Менше половини – менш ніж половина респондентів у більше 50% закладів освіти.

Цей звіт підготовлено в межах ініціативи «Система забезпечення якості освіти», що впроваджується у межах проєкту «Супровід урядових реформ в Україні» (SURGe). «Супровід урядових реформ в Україні» (SURGe) є проєктом міжнародної технічної допомоги, що реалізується компанією Alinea International та фінансується Урядом Канади.

Зміст цього звіту було підготовлено компанією Alinea International, він не має копіюватись чи відтворюватись повністю або частково без письмового дозволу Alinea International.

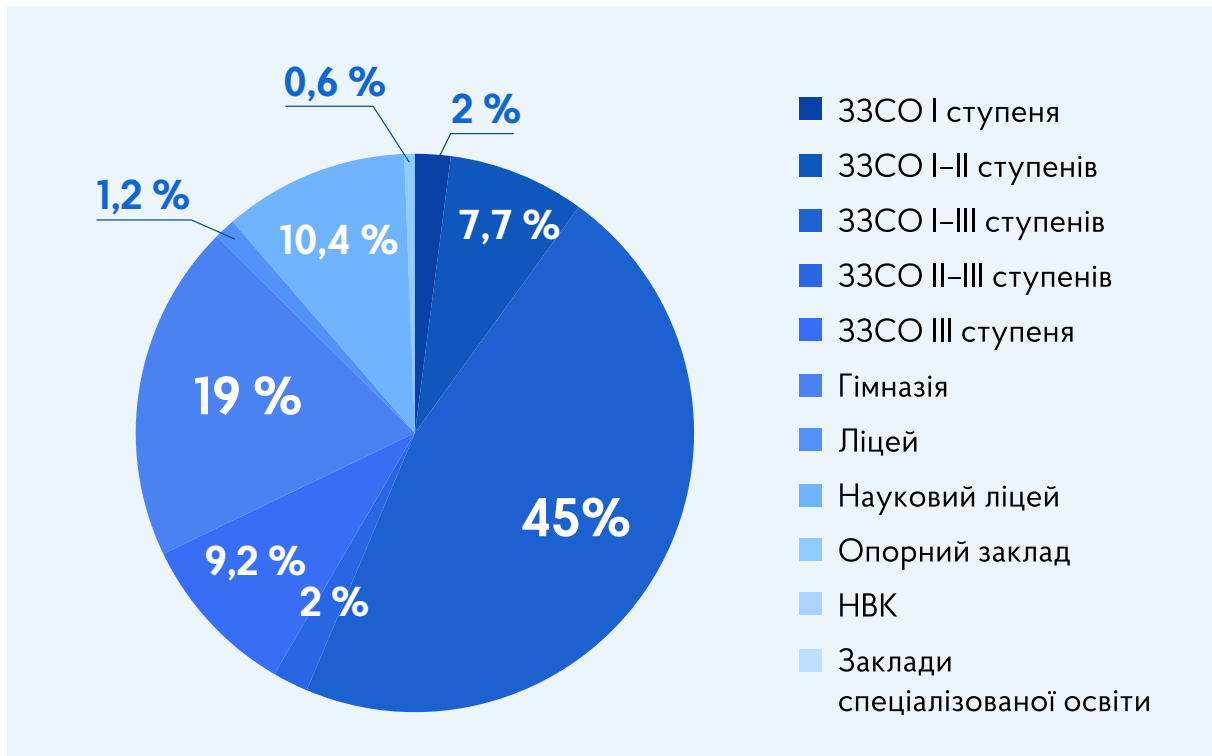

ІНСТИТУЦІЙНИЙ АУДИТ У 2020–2021 РОКАХ. СТАТИСТИЧНІ ДАНІ

Кількість проведених інституційних аудитів (за областями)

№	Область	2020	2021	Загальна кількість
1	Вінницька	–	16	16
2	Волинська	2	14	16
3	Дніпропетровська	3	5	18
4	Донецька	–	–	–
5	Житомирська	1	11	12
6	Закарпатська	–	3	3
7	Запорізька	1	8	9
8	Івано-Франківська	2	14	16
9	Київ	3	8	11
10	Київська	–	5	5
11	Кіровоградська	2	13	15
12	Луганська	–	–	–
13	Львівська	5	26	31
14	Миколаївська	2	12	14
15	Одеська	1	13	14
16	Полтавська	2	13	15
17	Рівненська	1	13	14
18	Сумська	4	13	17
19	Тернопільська	6	17	23
20	Харківська	3	14	17
21	Херсонська	1	10	11
22	Хмельницька	2	11	13
23	Чернігівська	3	15	18
24	Черкаська	2	15	17
25	Чернівецька	2	11	13
	Всього			338

Розподіл за типами закладів

Розподіл закладів за місцем розташування

Лідерами за кількістю проведених інституційних аудитів у 2020–2021 рр. є Львівська (31), Тернопільська (23), Дніпропетровська (18) та Чернігівська (18) області, найменше аудитів відбулось у Закарпатській (3), Київській (5) та Запорізькій (9). Жодного інституційного аудиту не було проведено у Луганській та Донецькій областях.

Чотири заклади продемонстрували взірцеві результати — всі чотири напрями освітньої діяльності у них були оцінені експертами на першому (високому) рівні.

Серед них:

- Прилуцька гімназія № 1 ім. Георгія Вороного Прилуцької міської ради Чернігівської області;
- Комунальний заклад освіти навчально-виховний комплекс № 61 «Загальноосвітній навчальний заклад I-II ступенів — Техніко-економічний ліцей» Дніпровської міської ради;

- Харківська гімназія № 116 Харківської міської ради Харківської області;
- Початкова школа № 322 Деснянського району міста Києва.

У 13 закладах освіти освітнє середовище експерти оцінили на **першому (високому)** рівні, у 7 закладах освіти — на **четвертому (низькому)** рівні.

У 34 закладах управлінські процеси закладу освіти оцінили на **першому (високому)** рівні, у 2 закладах освіти — на **четвертому (низькому)** рівні.

У 12 закладах систему оцінювання результатів навчання учнів експерти оцінили на **першому (високому)** рівні, у 4 закладах — на **четвертому (низькому)** рівні.

У 19 закладах освіти педагогічну діяльність педагогічних працівників оцінили на **першому (високому)** рівні, **четвертого (низького)** рівня оцінювання не виявили у жодній школі, що проходила аудит.

Рівні оцінювання за напрямками

338 закладів освіти	Освітнє середовище	Система оцінювання	Педагогічна діяльність	Управлінські процеси
Високий	13 (3,8 %)	12 (3,6 %)	19 (5,6 %)	34 (10 %)
Достатній	130 (38,5 %)	127 (37,6 %)	172 (50,9 %)	188 (55,6 %)
Вимагає покращення	188 (55,6 %)	195 (57,7 %)	147 (43,5 %)	114 (33,7 %)
Низький	7 (2,1 %)	4 (1,1 %)	—	2 (0,7 %)

За результатами 338 аудитів найвищі показники отримано за напрямом «Управлінські процеси», а найбільш низькі — за напрямками «Освітнє середовище» та «Система оцінювання».

Рівні оцінювання за вимогами

Вимога	Напрямок «Освітнє середовище»	Високий	Достатній	Вимагає покращення	Низький
1.1	Забезпечення комфортних та безпечних умов навчання та праці	12 (3,6 %)	114 (33,7 %)	186 (55 %)	26 (7,7 %)
1.2	Створення освітнього середовища, вільного від будь-яких форм насильства, дискримінації	33 (9,8 %)	200 (59,2 %)	102 (30,2 %)	3 (0,8 %)
1.3	Формування інклюзивного, розвивального та мотивуючого до навчання освітнього простору	16 (4,7 %)	108 (32 %)	201 (59,5 %)	13 (3,8 %)

Вимога	Напрямок «Система оцінювання»	Високий	Достатній	Вимагає покращення	Низький
2.1	Наявність відкритої, прозорої та зрозумілої для здобувачів освіти системи оцінювання їхніх навчальних досягнень	11 (3,3 %)	155 (45,9 %)	165 (48,8 %)	7 (2 %)
2.2	Застосування внутрішнього моніторингу, що передбачає систематичне відстеження та коригування результатів навчання кожного здобувача освіти	13 (3,8 %)	142 (42 %)	173 (51,2 %)	10 (3 %)
2.3	Спрямованість системи оцінювання на формування у здобувачів освіти відповідальності за результати свого навчання, здатності до самооцінювання	12 (3,6 %)	156 (46,2 %)	164 (48,5 %)	6 (1,7 %)
Вимога	Напрямок «Педагогічна діяльність»	Високий	Достатній	Вимагає покращення	Низький
3.1	Ефективність планування педагогічними працівниками своєї діяльності, використання сучасних освітніх підходів до організації освітнього процесу з метою формування ключових компетентностей здобувачів освіти	19 (5,6 %)	173 (51,2 %)	144 (42,6 %)	2 (0,6 %)
3.2	Постійне підвищення професійного рівня і педагогічної майстерності педагогічних працівників	44 (13 %)	173 (51,2 %)	116 (34,3 %)	5 (1,5 %)
3.3	Налагодження співпраці зі здобувачами освіти, їхніми батьками, працівниками закладу освіти	45 (13,3 %)	256 (75,7 %)	37 (11 %)	—
3.4	Організація педагогічної діяльності та навчання здобувачів освіти на засадах академічної доброчесності	23 (6,8 %)	170 (50,3 %)	136 (40,2 %)	9 (2,7 %)

Вимога	Напрямок «Управлінські процеси»	Високий	Достатній	Вимагає покращення	Низький
4.1	Наявність стратегії розвитку та системи планування діяльності закладу, моніторинг виконання поставлених цілей і завдань	19 (5,6 %)	154 (45,6 %)	145 (42,9 %)	20 (5,9 %)
4.2	Формування відносин довіри, прозорості, дотримання етичних норм	52 (15,4 %)	245 (72,5 %)	38 (11,2 %)	3 (0,9 %)
4.3	Ефективність кадрової політики та забезпечення можливостей для професійного розвитку педагогічних працівників	71 (21 %)	209 (61,8 %)	56 (16,6 %)	2 (0,6 %)
4.4	Організація освітнього процесу на засадах людиноцентризму, прийняття управлінських рішень на основі конструктивної співпраці учасників освітнього процесу, взаємодії закладу освіти з місцевою громадою	42 (12,4 %)	212 (62,7 %)	81 (24 %)	3 (0,9 %)
4.5	Формування та забезпечення реалізації політики академічної доброчесності	37 (11 %)	211 (62,4 %)	85 (25,1 %)	5 (1,5 %)

1. За напрямом «Освітнє середовище»:

- найбільш високі показники — за вимогою «Створення освітнього середовища, вільного від будь-яких форм насильства та дискримінації»;
- найбільш низькі показники — за вимогою «Забезпечення комфортних та безпечних умов навчання та праці».

2. За напрямом «Система оцінювання»:

- усі вимоги мають однаковий розподіл за рівнями. Різниця — у межах 3 %. Загалом цей напрям має найнижчі результати оцінювання.

3. За напрямом «Педагогічна діяльність»:

- найбільш високі показники — за вимогою «Налагодження співпраці зі здобувачами освіти, їхніми батьками, працівниками закладу освіти»;
- найбільш низькі показники — за вимогою «Організація педагогічної діяльності та навчання здобувачів освіти на засадах академічної доброчесності».

4. За напрямом «Управлінські процеси»:

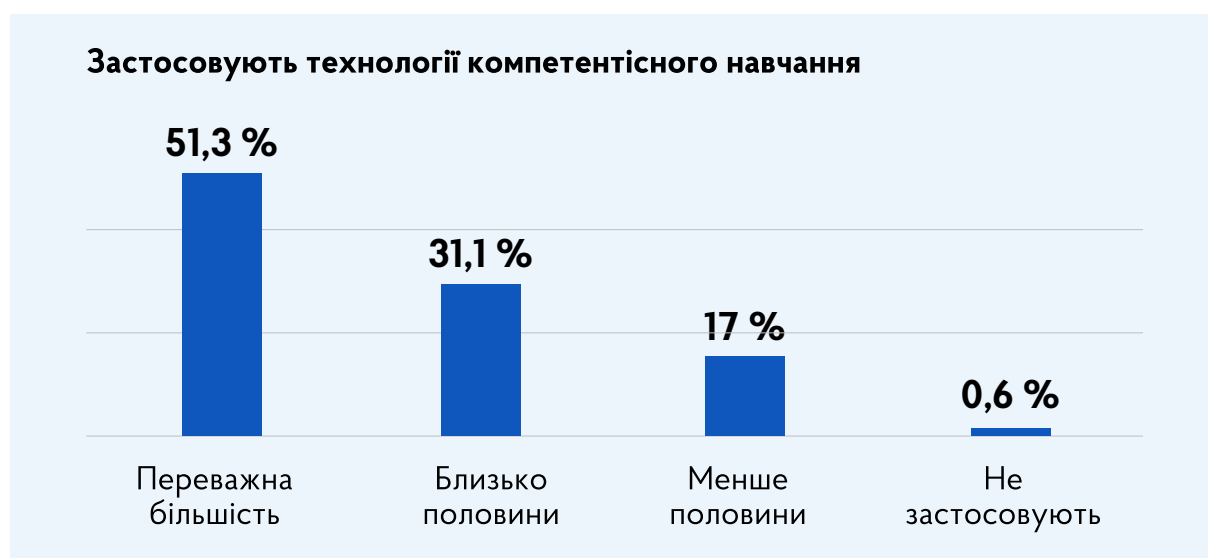
- найбільш високі показники — за вимогою «Ефективність кадрової політики та забезпечення можливостей для професійного розвитку педагогічних працівників»;
- найбільш низькі показники — за вимогою «Наявність стратегії розвитку та системи планування діяльності закладу, моніторинг виконання поставлених цілей і завдань».

ТЕНДЕНЦІЇ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКІЛ У КОНТЕКСТІ РЕФОРМИ НУШ

Реалізація компетентнісного підходу до навчання учнів

Інституційні аудити показують, що половина закладів освіти має достатній рівень планування та здійснення освітнього процесу на основі компетентнісного підходу.

За результатами опитувань, проведених під час аудитів, у половині шкіл технології компетентнісного навчання застосовують майже всі вчителі.

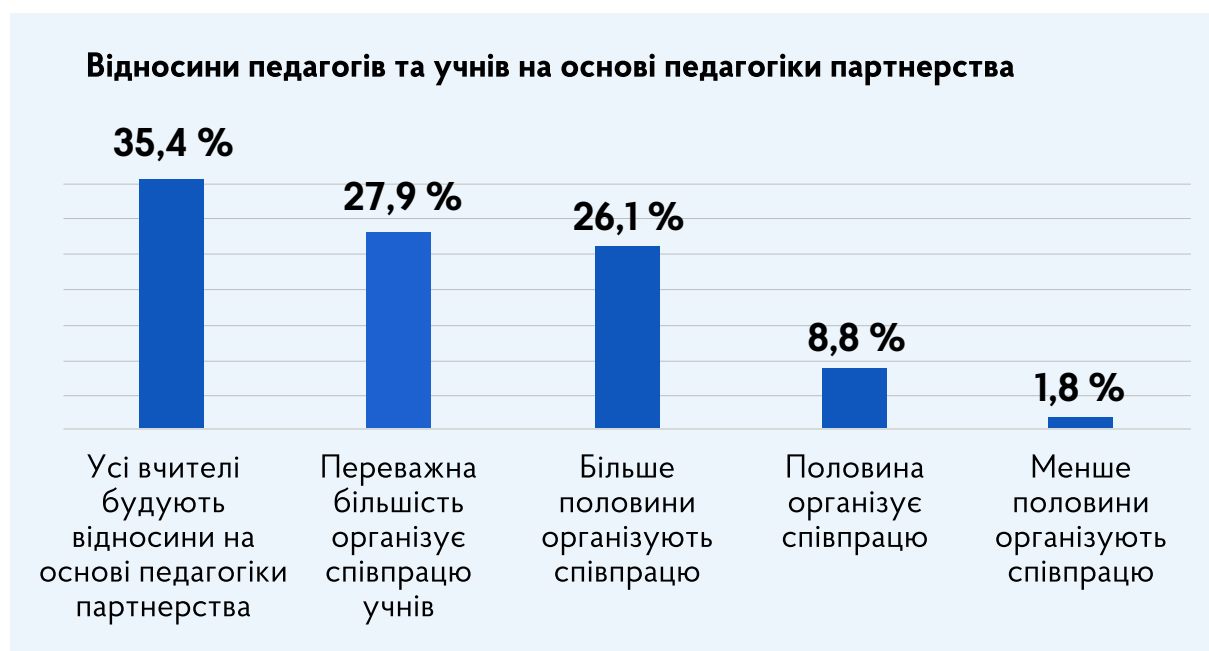

Інтерактивне навчання, проєктне навчання, розвиток критичного мислення, ігрове, інтегроване навчання — найбільш розповсюджені технології компетентнісного навчання, що застосовують учителі.

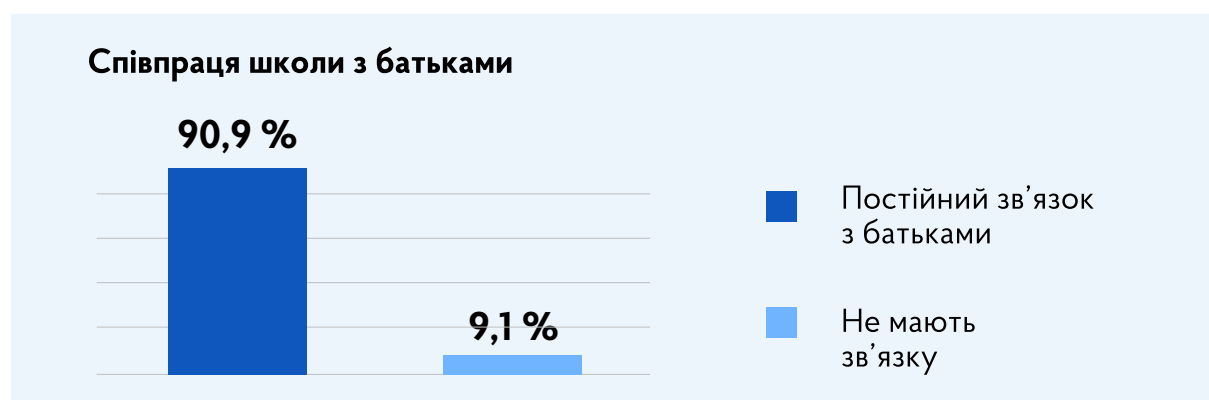
У більшості шкіл, що пройшли аудит, учителі активно використовують інформаційно-комунікаційні технології. Проте 90 % вчителів це робить для оволодіння учнями інформаційно-комунікаційної компетентності і лише 10 % — для інших компетентностей.

У понад половині закладів більшість вчителів реалізує педагогіку партнерства. У решті закладів такий підхід реалізують не всі педагоги, і це не дозволяє забезпечити системність у його застосуванні.

Переважає більшість закладів має постійний налагоджений зв'язок із батьками учнів. Це один із показників партнерських відносин з батьками.

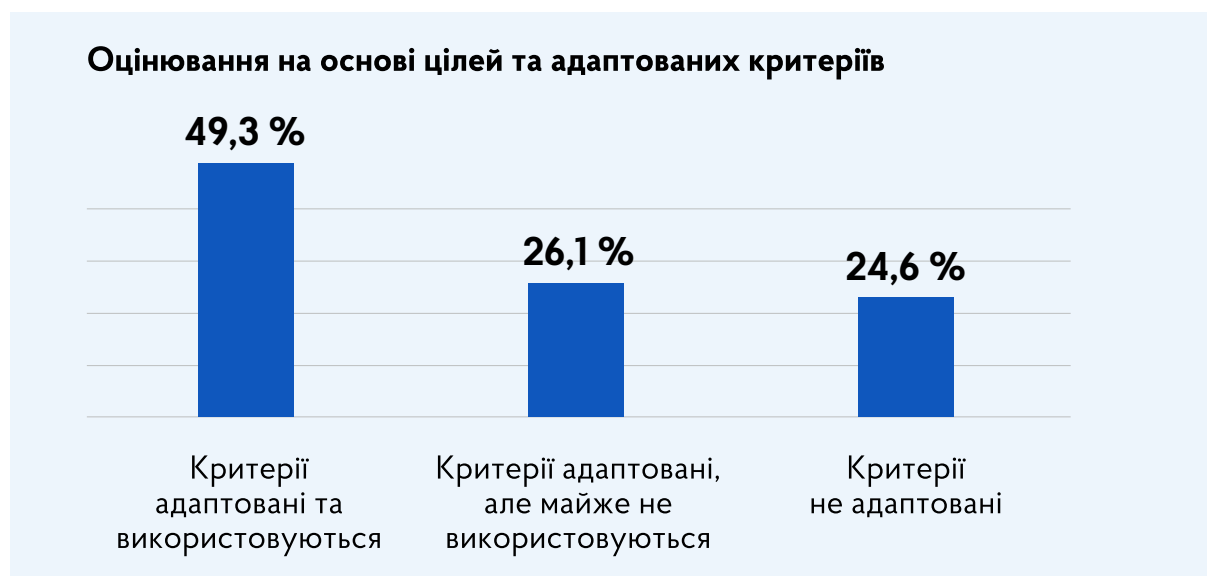

Більшість учнів зазначають, що їхня думка враховується учителями та керівництвом, що також є однією з ознак партнерських відносин з учнями.

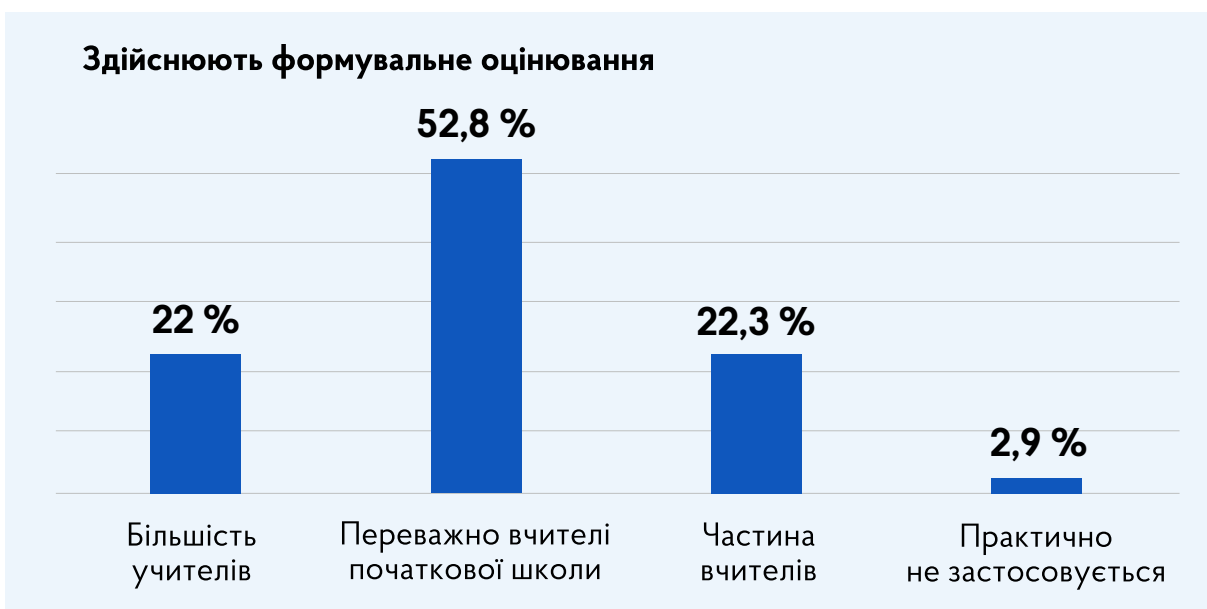

Оцінювання на основі цілей та критеріїв сприяє формуванню свідомого ставлення учнів до навчання та є важливим компонентом реалізації компетентнісного підходу. Водночас аудити показують, що таке оцінювання здійснюється менш ніж у половині закладів освіти.

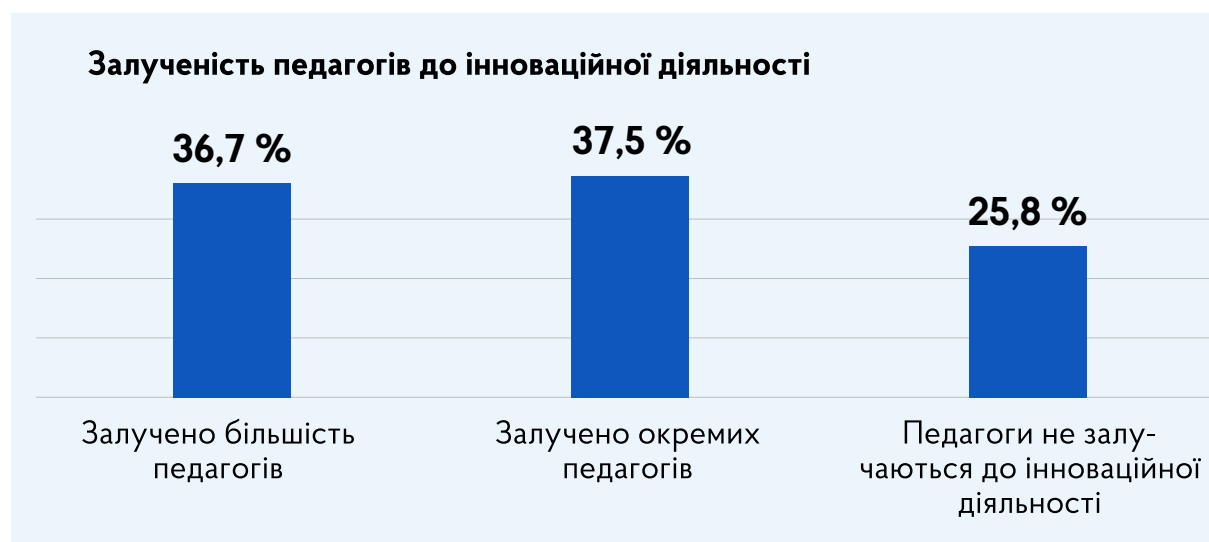

Водночас коли у більшості закладів освіти аудити визначають достатній рівень реалізації формувального оцінювання, у половині шкіл воно застосовується тільки у початковій школі. А у кожній четвертій школі таке оцінювання застосовується лише деякими вчителями, що є недостатнім з огляду на те, що реформа НУШ триває вже 4 роки.

Аудити показують, що у більшості шкіл учителі займаються інноваційною діяльністю. Проте повністю педагогічні колективи залучені до такої діяльності менш ніж у половині закладів. Ще у чверті шкіл інноваційною діяльністю займаються лише окремі вчителі.

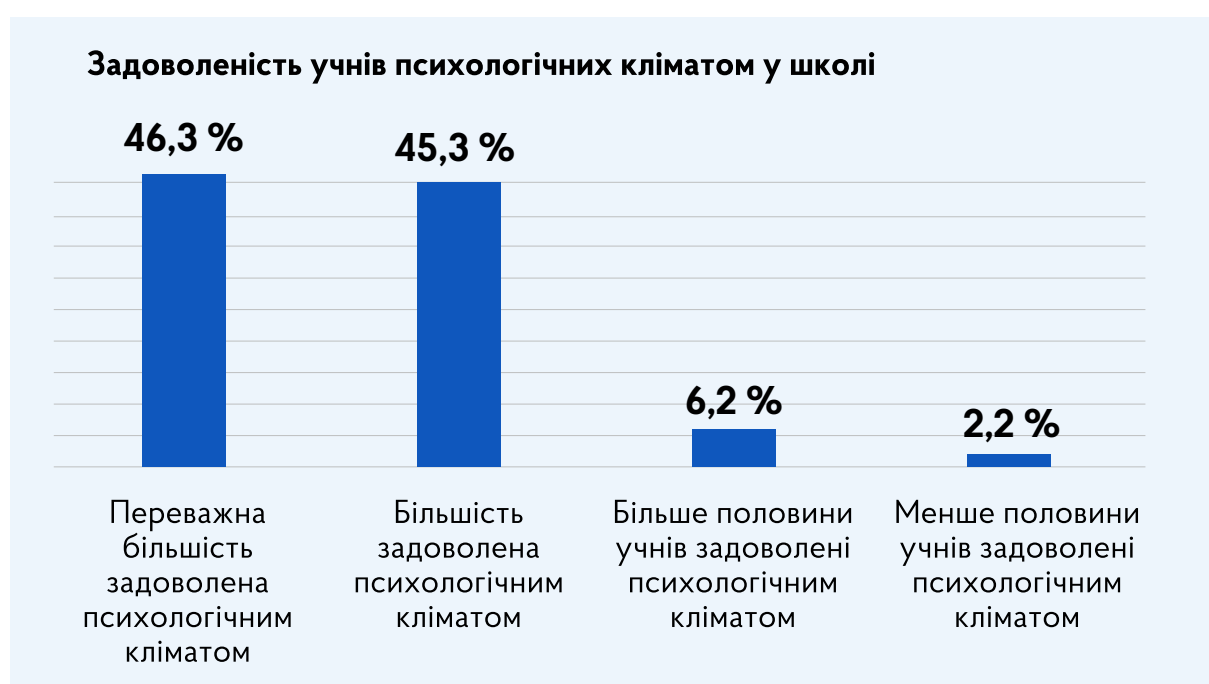
Більш ніж половина шкіл (69 %), у яких педагоги не займаються інноваційною діяльністю, розташовані у сільській місцевості. Майже в усіх цих школах не реалізуються або реалізуються епізодично оздоровчі та екопроекти. У більшості таких закладів технології компетентнісного навчання застосовує близько половини вчителів, а ІКТ — частина вчителів. Формувальне оцінювання у більшості цих шкіл реалізується тільки вчителями початкової школи.

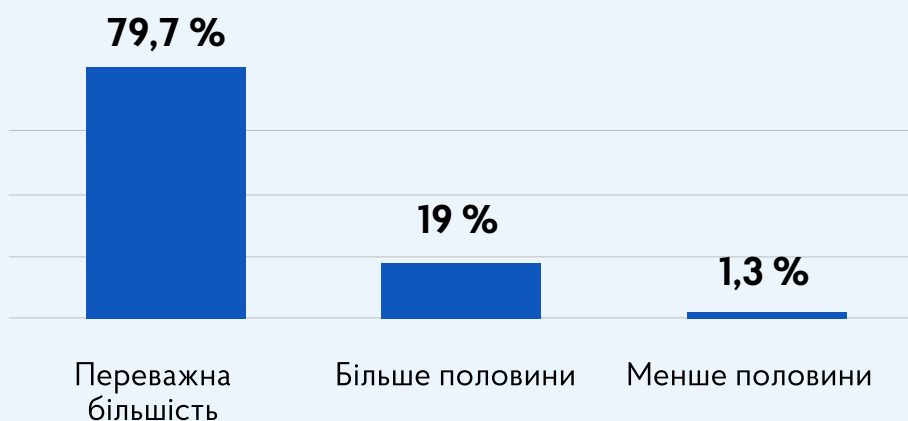
Забезпечення психологічного комфорту учнів

У понад половині шкіл (59 %) аудити зафіксували достатній рівень освітнього середовища, вільного від будь-яких форм насильства та дискримінації, проте у третині закладів розбудова такого середовища вимагає покращення.

За результатами опитувань, більшість учнів зазначила, що вони задоволені психологічним кліматом у школі, отримують психолого-педагогічну підтримку.

Учні отримують підтримку в закладі освіти

Водночас у кожному десятому закладі відсутній практичний психолог та соціальний педагог. Це переважно школи, розташовані у сільській місцевості. А майже у половині шкіл учні вкрай рідко звертаються за допомогою до практичного психолога. Ймовірно, це свідчить про недостатнє розуміння учнями сутності психолого-педагогічної підтримки.

Психологічна допомога учням у школі

У третині шкіл половина і більше учнів не хочуть ходити до школи, що, безумовно, є невтішною тенденцією.

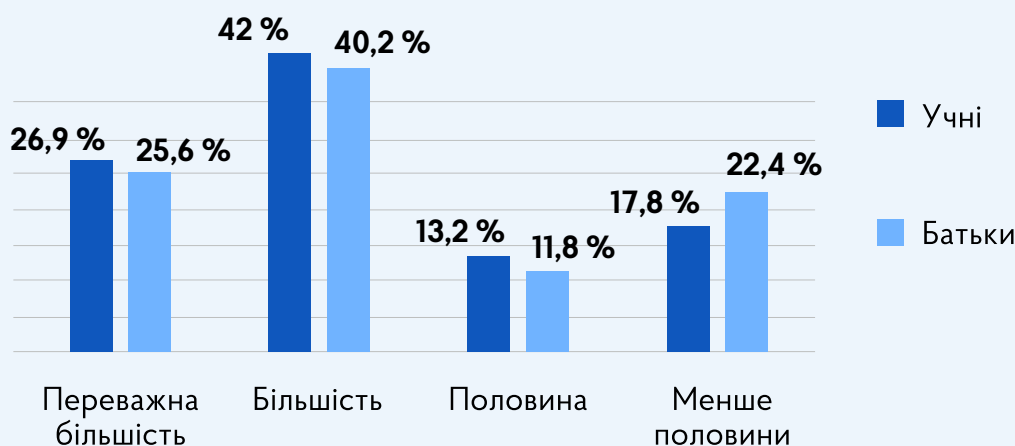
Основною причиною такого небажання учні називають підвищену втомлюваність. Водночас батьки основною причиною небажання їхніх дітей ходити до школи називають взаємини з учителями та однокласниками.

Типові скарги батьків щодо некомфортного перебування їхніх дітей у школі:

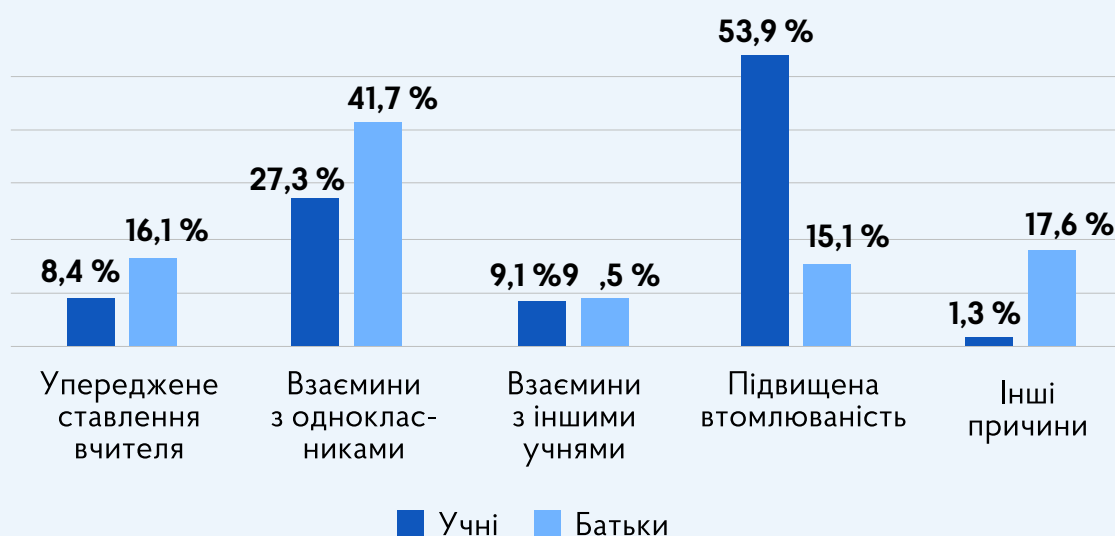
- конфлікти з однокласниками, складні взаємини з учителями;
- незадовільна організація підвезення учнів до опорного закладу освіти;

- навчання з використанням технології дистанційного навчання;
- несмачне або неякісне харчування;
- застаріла матеріально-технічна база.

Бажання учнів йти до школи

Причини небажання йти до школи

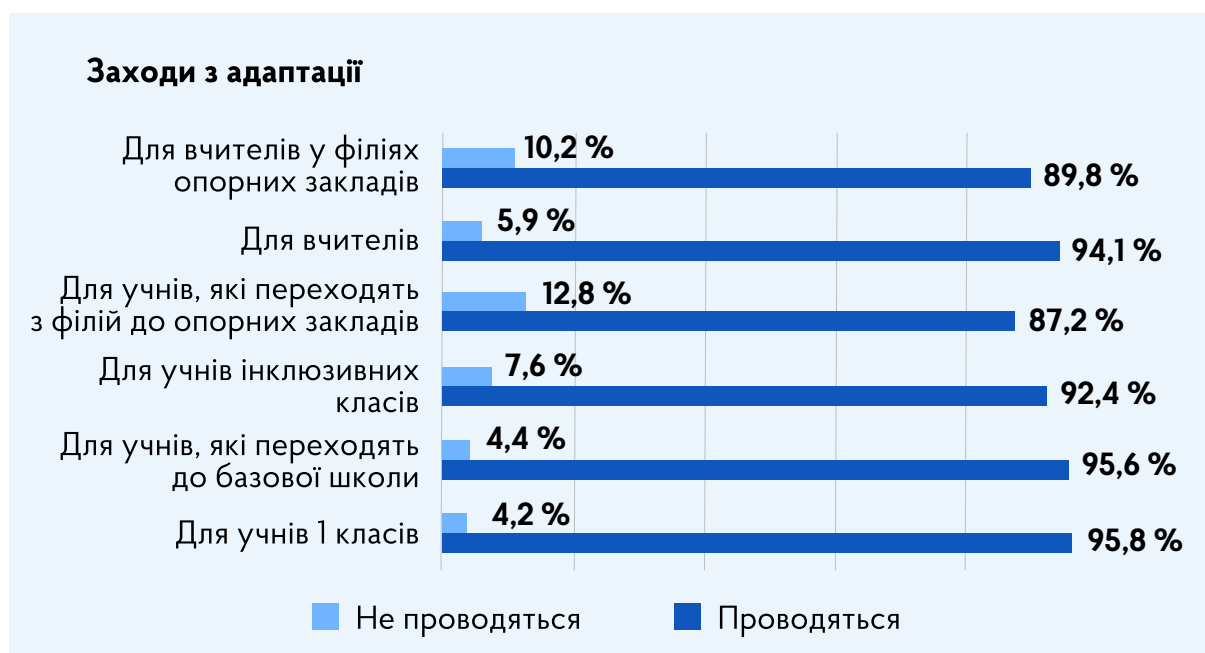

Майже в усіх закладах, що пройшли аудит, проводяться заходи з адаптації для учнів 1 класів, учнів, які переходять до базової школи, учнів інклюзивних класів.

Дещо гірша ситуація з учнями, які переходять із філій до опорних закладів: у 13 % таких закладів не проводяться адаптаційні заходи.

Більшість батьків вважає, що у їхніх дітей не виникало проблем з адаптацією до школи. Водночас у близько 20 % закладів частина батьків вбачають проблеми з такою адаптацією. Співставивши цей показник із високим показником шкіл, що проводять адаптаційні заходи для учнів, можна зробити висновок, що не всі такі заходи є дієвими.

Заходи щодо адаптації вчителів проводяться у переважній більшості закладів (94 %). У філіях опорних закладів показник дещо нижчий, проте різниця незначна.

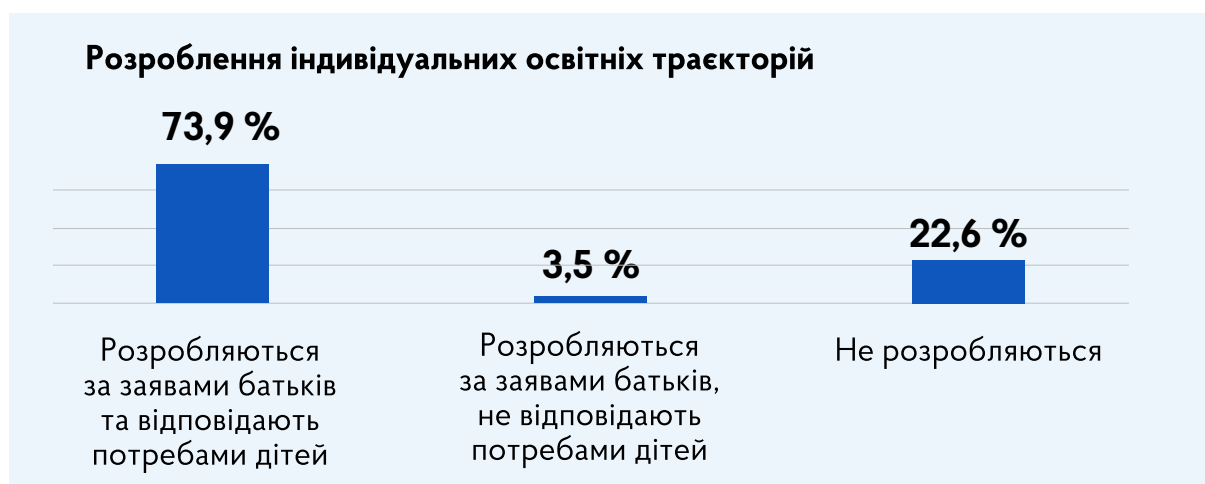

Серед прикладів заходів з адаптації найчастіше називалися: індивідуальні консультації/заняття, індивідуальний супровід учнів, бесіди, спільні свята, заходи, екскурсії.

У якості адаптаційних заходів директори шкіл називали також діагностування учнів, щорічне моніторингове дослідження питання адаптації, спостереження за дітьми, педагогічні консиліуми. Втім, це, по суті, засоби збору інформації про учнів та ухвалення управлінських рішень, що є лише першим етапом адаптації учнів. Цей процес має передбачати подальшу діяльність, яка не завжди здійснюється.

У свою чергу учні називали і нестандартні заходи з адаптації, серед яких – арттерапія та кава з директором.

У більшості закладів освіти розробляються індивідуальні освітні траєкторії за потребами учнів та заявами батьків. Водночас у чверті шкіл індивідуальні освітні траєкторії не розробляються, навіть якщо учні цього потребують. А у 4 % закладів розроблені освітні траєкторії не відповідають потребам учнів.

Майже у половині закладів освіти учителі зазначили, що не беруть участь у розробленні індивідуальних освітніх траєкторій для учнів. Це свідчить про те, що індивідуальні освітні траєкторії розробляються наразі лише для учнів, які мають відповідні висновки ІРЦ. Для інших категорій учнів (обдарованих; тих, хто за підсумками річного оцінювання мають початковий рівень навчальних досягнень з окремих предметів тощо) така робота не проводиться.

Майже у всіх закладах освіти розроблено правила поведінки. Більшість таких правил базується на позитивній мотивації. За даними аудитів, більшість шкіл залучає учнів до розробки правил поведінки. Менше половини шкіл розробляють правила поведінки для окремих класів.

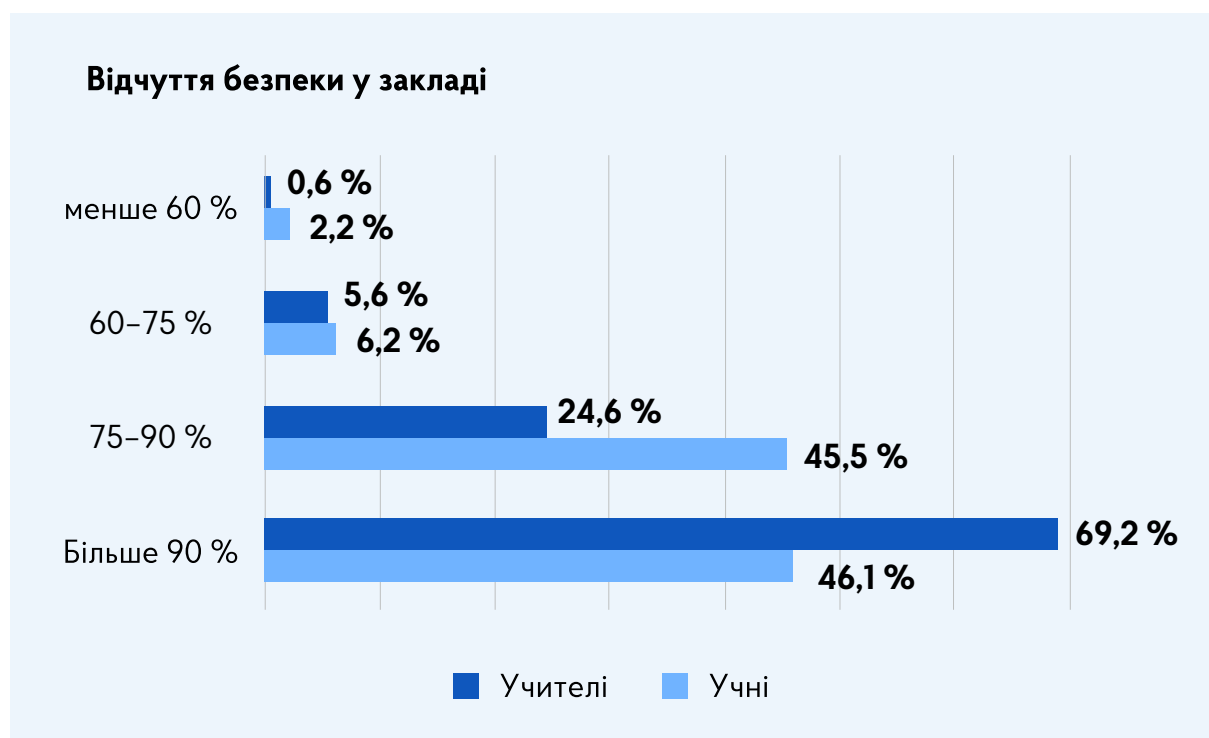

Тенденції щодо розбудови здорової та безпечної школи

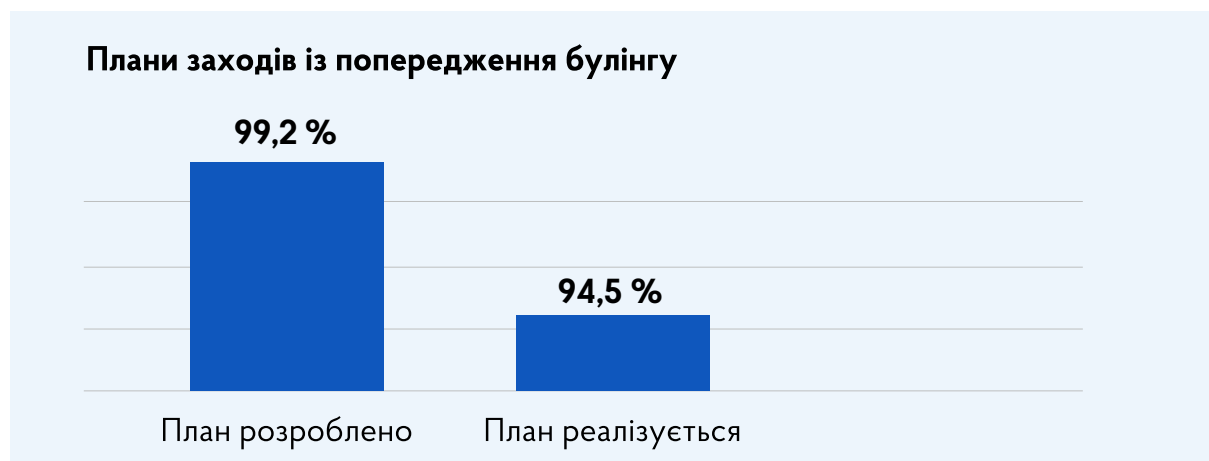
У майже половині шкіл переважна більшість учнів вважає безпечним середовище своєї школи. Водночас понад 10 % учнів у майже половині закладів вважають середовище школи небезпечним. А у 8,5 % закладів понад 25 % учнів вважають середовище школи небезпечним. Це досить високий показник, і така тенденція потребує додаткового вивчення та встановлення причин.

Більшість учителів, які брали участь в опитуванні, відповіли, що відчують себе на робочому місці у безпеці.

Водночас у третині шкіл понад 10 % учителів почувають себе некомфортно. Виявлено 2 заклади (0,7 %), де майже половина учителів почувають себе некомфортно.

У переважній більшості шкіл розроблено та реалізується план заходів із попередження булінгу. В незначній частині шкіл антибулінгові заходи заплановані, але не реалізуються.

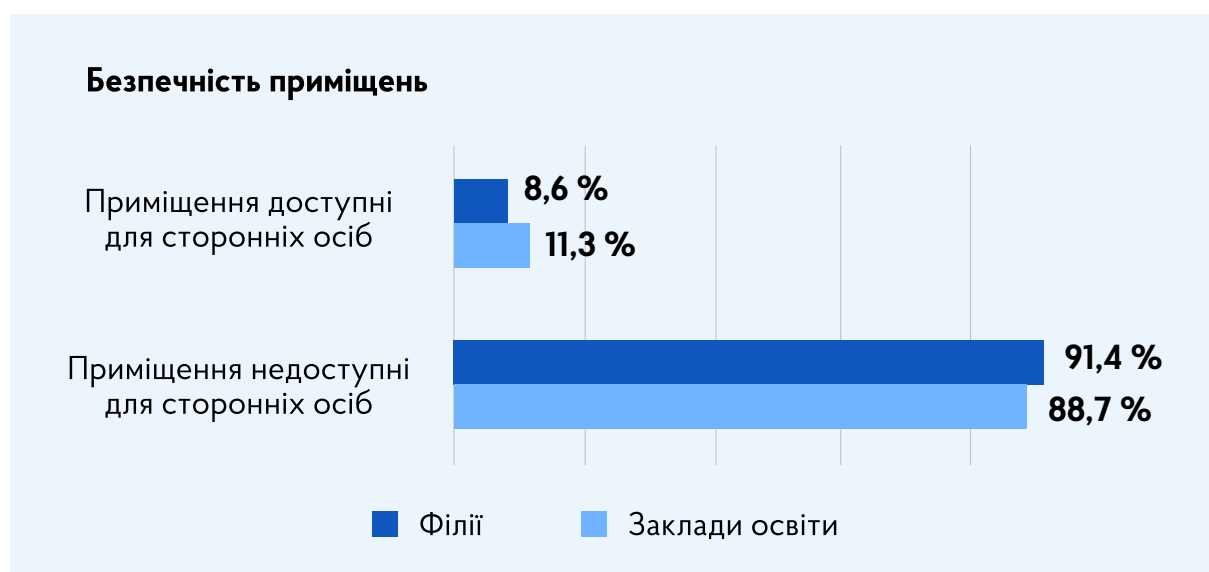

Аналіз результатів аудитів показав відсутність зв'язку між безпечністю середовища школи та її типом і розташуванням. Тобто місце розташування та тип закладу не впливають на рівень його безпечності. Водночас аудити виявили тенденцію, що кількість дітей, які не хочуть ходити до школи, у закладах, де учні вважають середовище небезпечним, на 20 % вища порівняно з середнім показником по Україні.

Повністю огорожену та недоступну для заїзду стороннього автотранспорту територію мають менш ніж половина шкіл, що пройшли аудит. У сільській місцевості порушення безпечності території мають на 13 % більше шкіл, ніж у містах. Проблема набуває загострення у філіях опорних закладів.

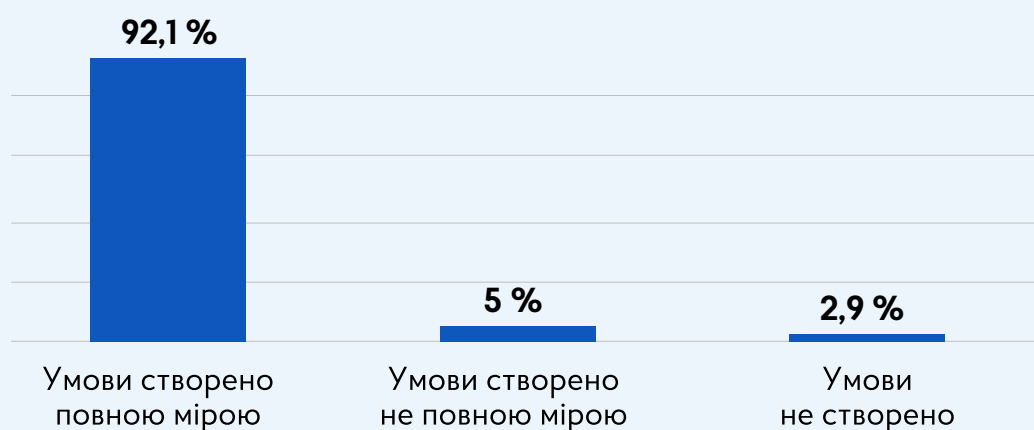
Переважна більшість навчальних приміщень у школах недоступні для сторонніх осіб. Показник щодо безпечності приміщень у сільських закладах освіти нижчий, ніж у міських, втім, у філіях опорних закладів він навпаки вищий.

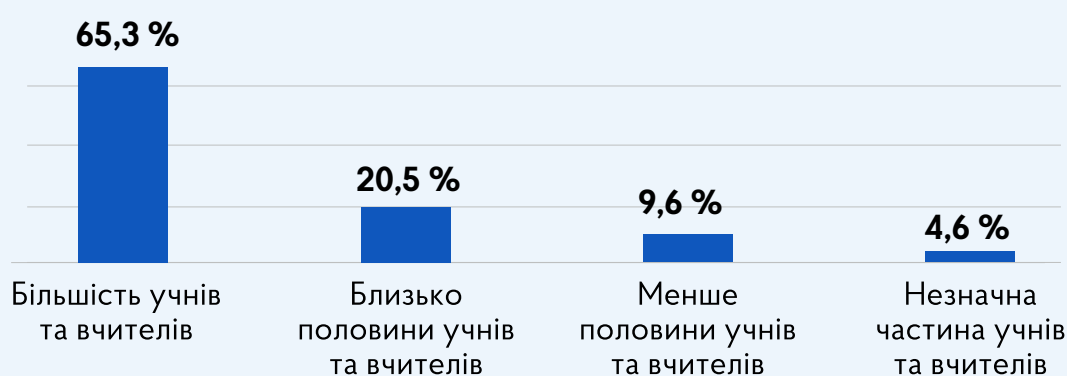
У переважній більшості шкіл наявні умови для харчування дітей. Водночас лише у 65 % школах більшість учнів та вчителів харчується у закладі освіти. У сільських школах цей показник вищий, ніж у міських, але різниця незначна (5 %).

Умови харчування

Кількість учнів та вчителів, які харчуються у закладі освіти

Серед причин відмови від харчування найбільше учні називали:

- звикли брати їжу з собою – 42 %;
- несмачна їжа – 36 %;
- незручний графік харчування (малі перерви) – 22 %.

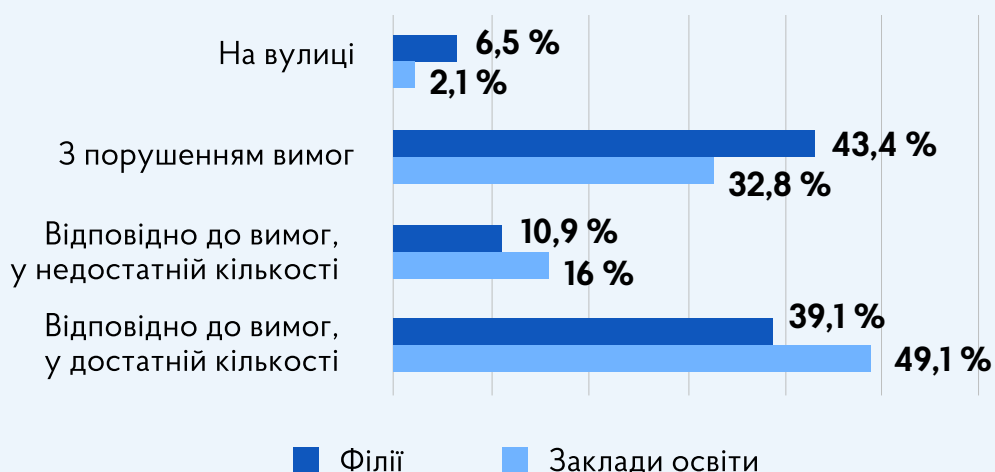
У третині випадків учні відмовляються від харчування через несмачну їжу.

Аудити відстежують наявність і належне облаштування комфортних туалетних кімнат для учнів, що є важливим складником безпеки та комфортного перебування дітей у школі.

Аудити показали, що менш ніж половина закладів освіти мають у достатній кількості туалети, обладнані окремо для хлопчиків та дівчат. У сільських школах ситуація гірша, ніж у міських (різниця понад 15 %).

Майже у половині шкіл немає окремих туалетів для учнів початкової школи. А майже у третині закладів відсутні окремі вбиральні для працівників школи. У більшості шкіл відсутні туалети, обладнані для осіб з ООП.

Наявність облаштованих туалетів

Обладнані туалети для початкової школи

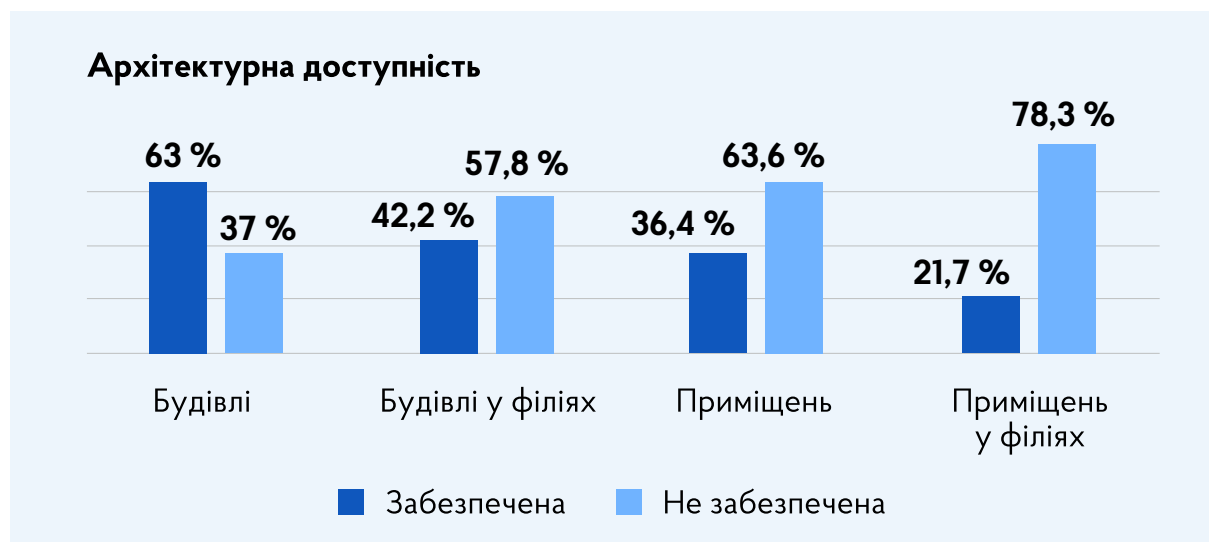
У 3 % закладів туалети розташовані на вулиці (у сільських школах цей показник склав 5 %, у філіях опорних закладів – 6 %).

Тенденції щодо інклюзивної освіти в ЗЗСО

Формування інклюзивного, розвивального та мотивуючого до навчання освітнього простору в понад половині закладів освіти, що пройшли інституційний аудит, вимагає покращення.

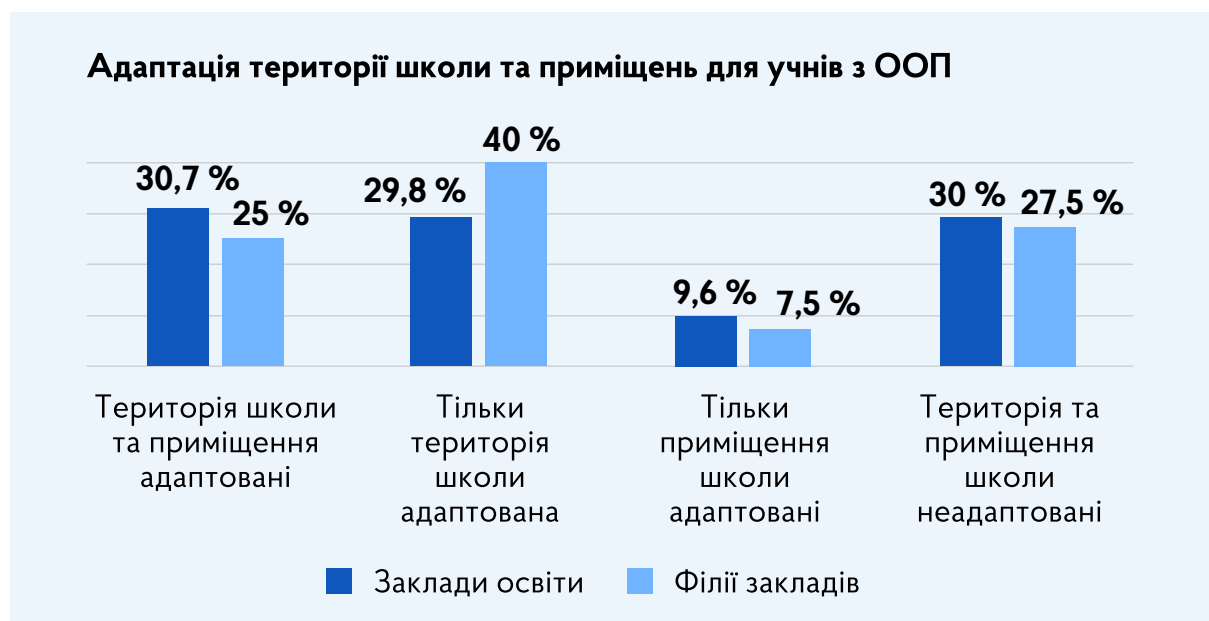
Архітектурна доступність будівель забезпечена краще, ніж архітектурна доступність навчальних приміщень.

Архітектурна доступність будівель та приміщень у філіях опорних закладів забезпечена гірше, ніж у решті шкіл.

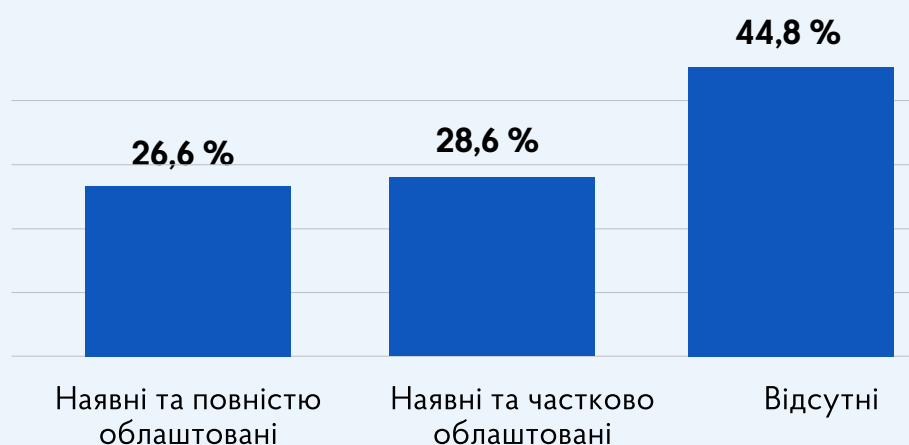
Території шкіл адаптовані для учнів з ООП краще, ніж навчальні приміщення.

У третині закладів освіти територія та приміщення не адаптовані для учнів з ООП. Таких шкіл у сільській місцевості на 10 % більше, ніж у містах.

Майже у половині шкіл, де навчаються учні з ООП, не облаштовано ресурсні кімнати. І лише чверть ресурсних кімнат облаштовано повністю.

Наявність та облаштування ресурсних кімнат

У третині закладів освіти не вистачає фахівців з інклюзивного навчання.

У переважній більшості шкіл сформовано команди психолого-педагогічного супроводу для кожної дитини, розроблено індивідуальні програми розвитку.

Кожна 10-та школа, у якій навчаються діти з ООП, не співпрацює з ІРЦ. Як правило, це заклади, розташовані у сільській місцевості.

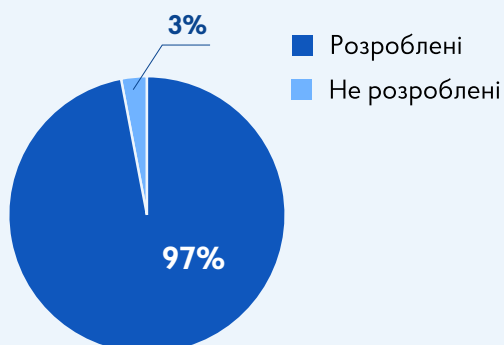
Фахівці з інклюзивного навчання

Команди психолого-педагогічного супроводу

Розроблення індивідуальних програм розвитку

Співпраця з ІРЦ

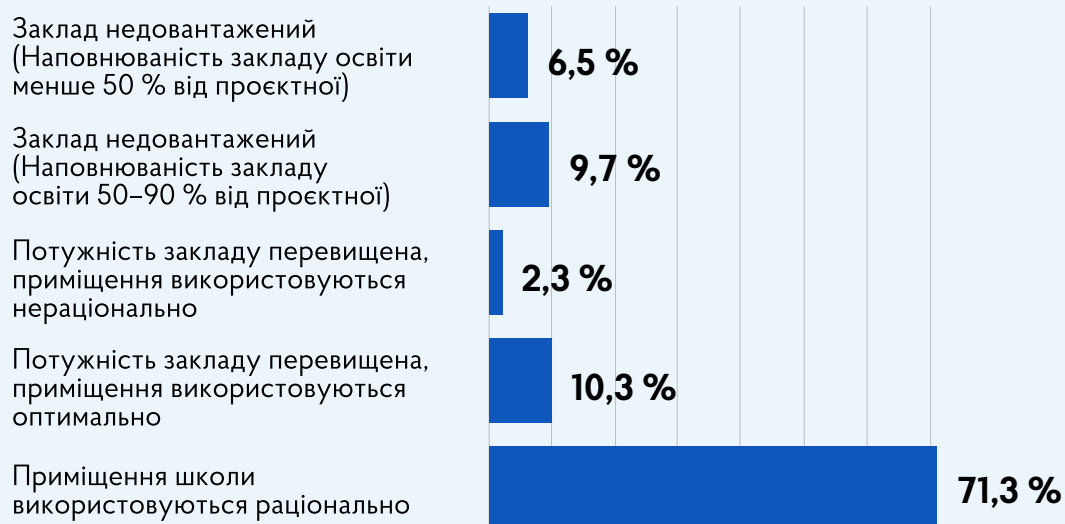
Організація освітнього простору в ЗЗСО

У більшості шкіл приміщення використовуються раціонально.

У 12 % закладів аудити зафіксували перевищення проєктної потужності. Як правило, це школи, розташовані у містах.

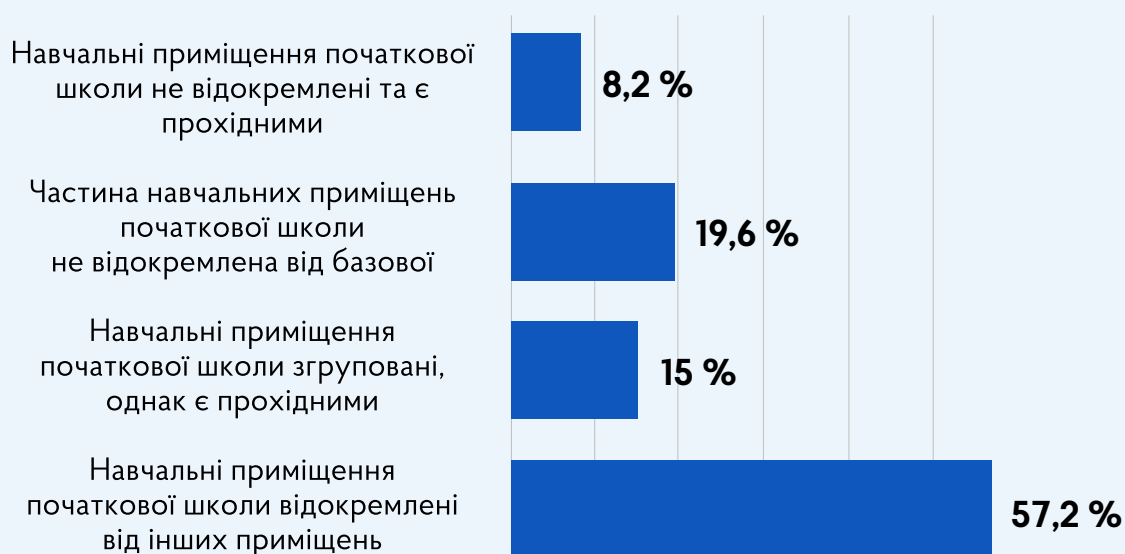
Водночас 16 % закладів, що пройшли аудит, недовантажені, і це, як правило, школи у сільській місцевості.

Оптимальне використання приміщень закладу

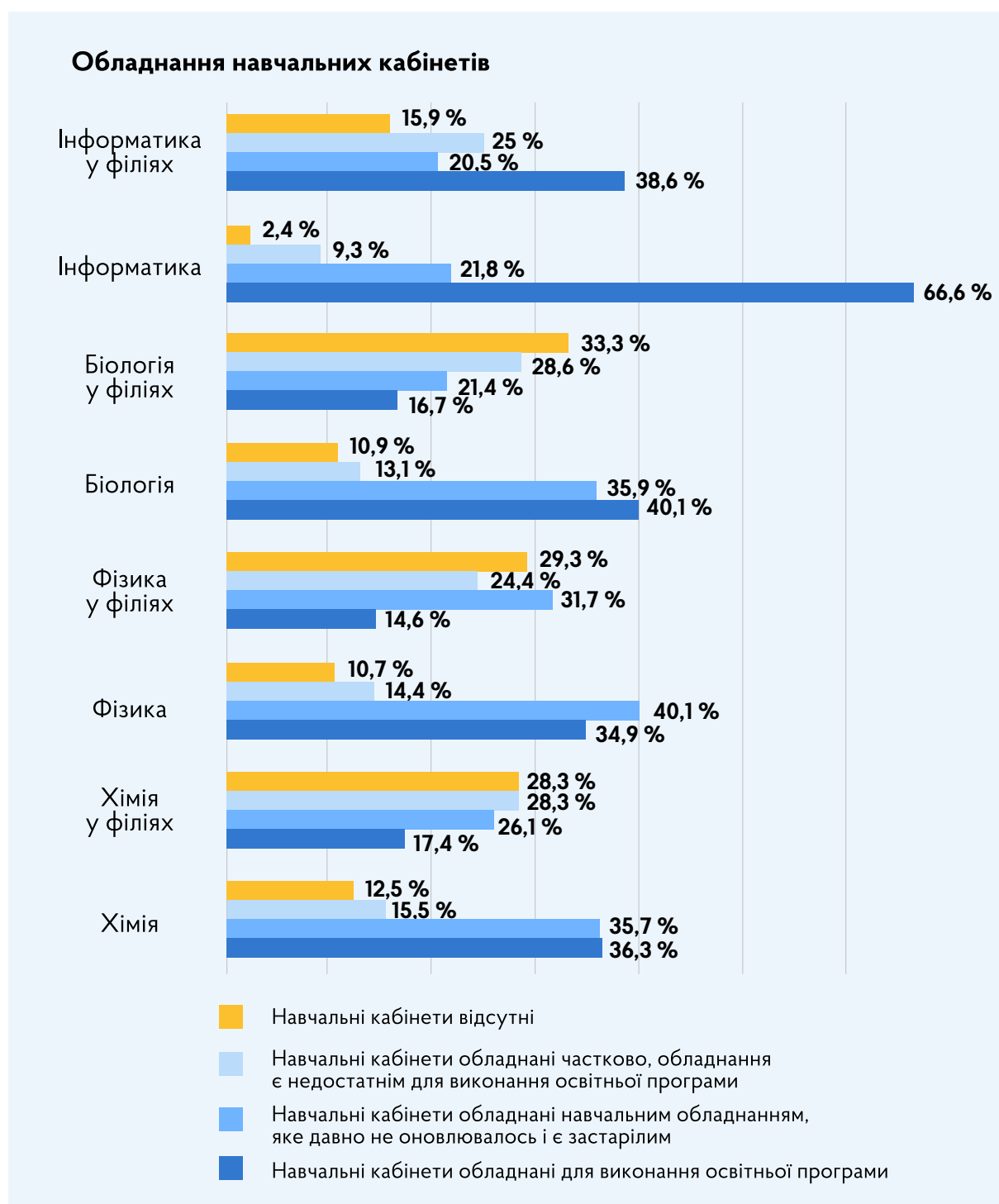
Лише у половині шкіл приміщення початкових класів відокремлені від інших, є не-прохідними для учнів базової та старшої школи.

Відокремленість приміщень початкової школи від базової та старшої

Аудити показали, що найкраще у школах обладнані кабінети інформатики. Водночас найбільша різниця між обладнанням кабінетів у містах та селах, опорних закладах і у філіях також спостерігається серед кабінетів інформатики. Відсутні кабінети інформатики у 16 % філій опорних закладів.

Найгірше у школах обладнані кабінети хімії. Водночас найменша різниця між опорними закладами та філіями також прослідковується саме за наявністю та обладнанням кабінетів хімії.

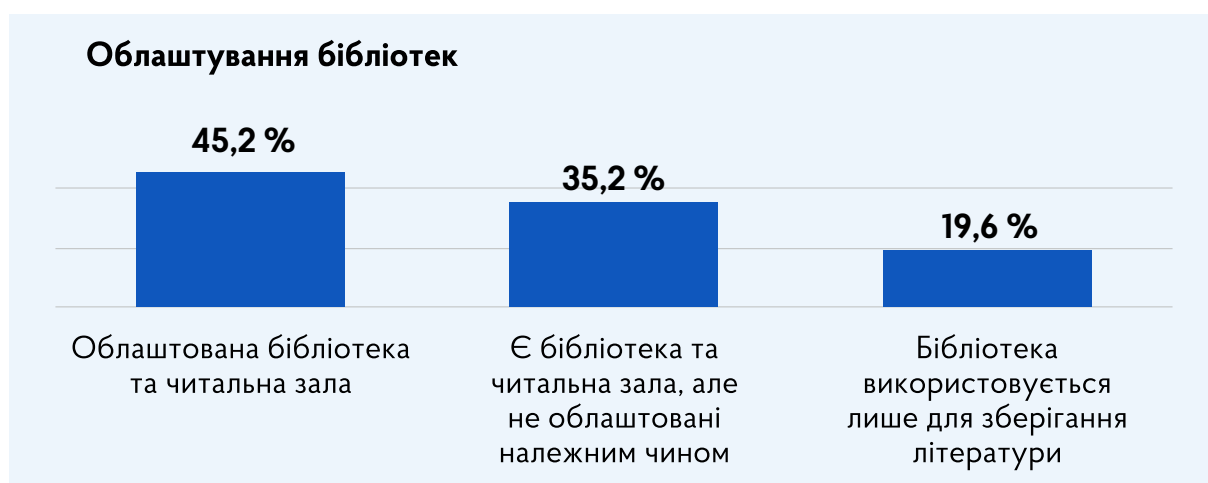

У 99,6 % шкіл, що пройшли аудит, є Інтернет. У філіях опорних закладів кількість приміщень, у яких відсутній доступ до мережі Інтернет, становить 6,8 %.

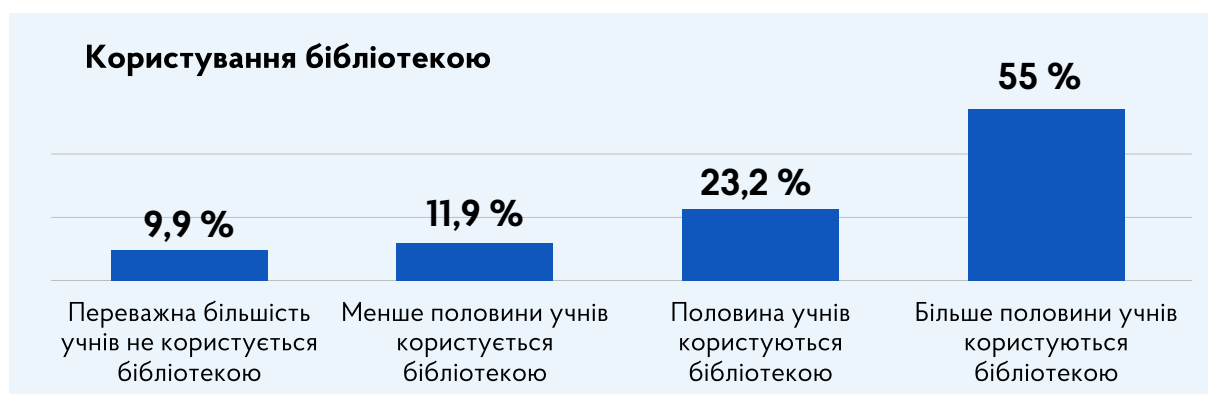
Водночас наявність Інтернету не гарантує його потужності. У третині закладів наявний Інтернет не дозволяє здійснювати повноцінне навчання та комунікацію.

Менше половини приміщень бібліотек адаптовані для сучасного використання в освітньому процесі. А в кожній п'ятій школі бібліотека слугує виключно сховищем для літератури.

У понад половині шкіл учні не користуються шкільною бібліотекою. Більшість учнів використовують її виключно для отримання літератури та підручників.

Мета відвідування бібліотеки

Сучасні спортивні майданчики мають менш ніж половина шкіл. А у сільських школах та філіях опорних закладів цей показник нижчий на 10 % порівняно з міськими школами.

Для учнів початкової школи сучасні майданчики обладнані лише у чверті закладів освіти. А більшість шкіл мають майданчики із застарілим обладнанням.

Незначна частина закладів використовує спортивні майданчики, що належать іншим установам.

Спортивна інфраструктура закладів освіти

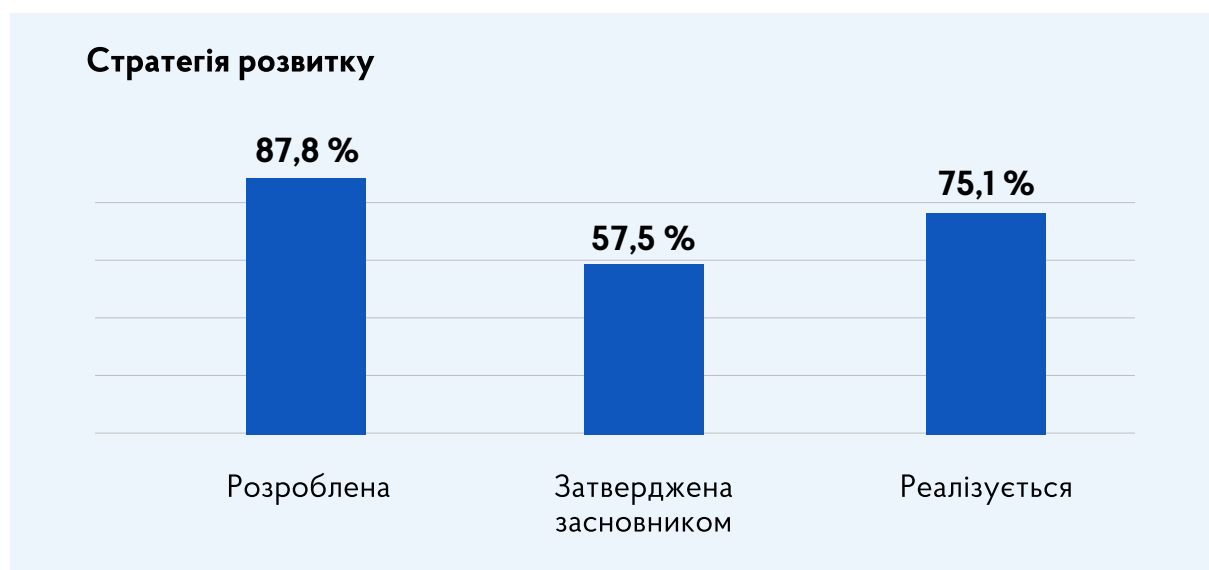

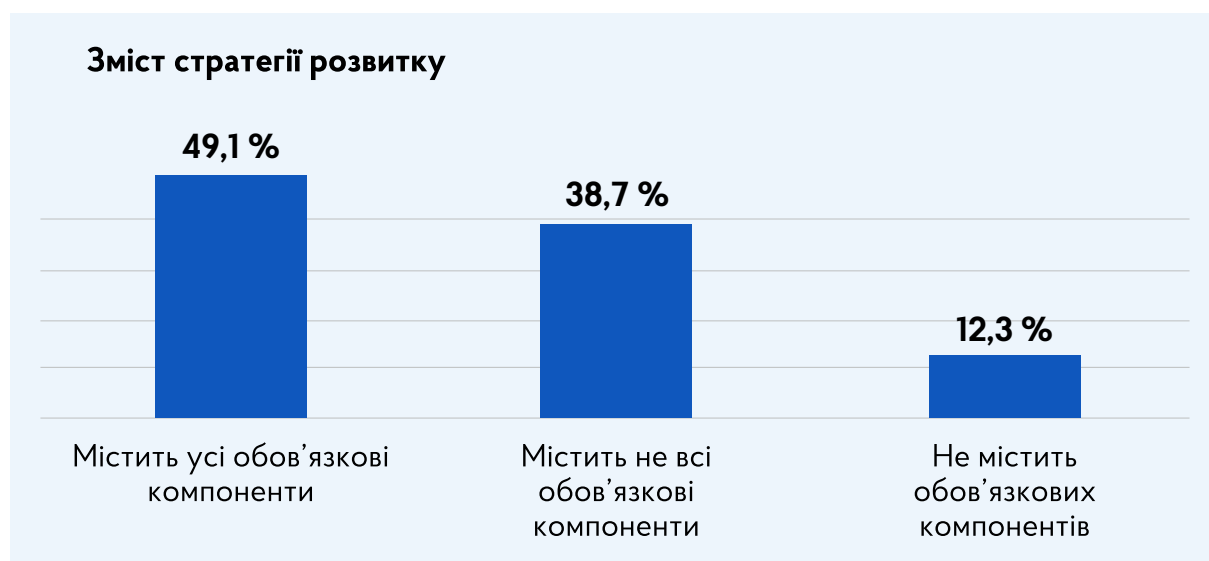
Функціонування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у ЗЗСО

Наявність стратегії розвитку та системи планування діяльності закладу, моніторинг виконання поставлених цілей і завдань у школах, що пройшли інституційний аудит, експерти оцінили переважно на достатньому рівні (46 %) та рівні, що вимагає покращення (42 %).

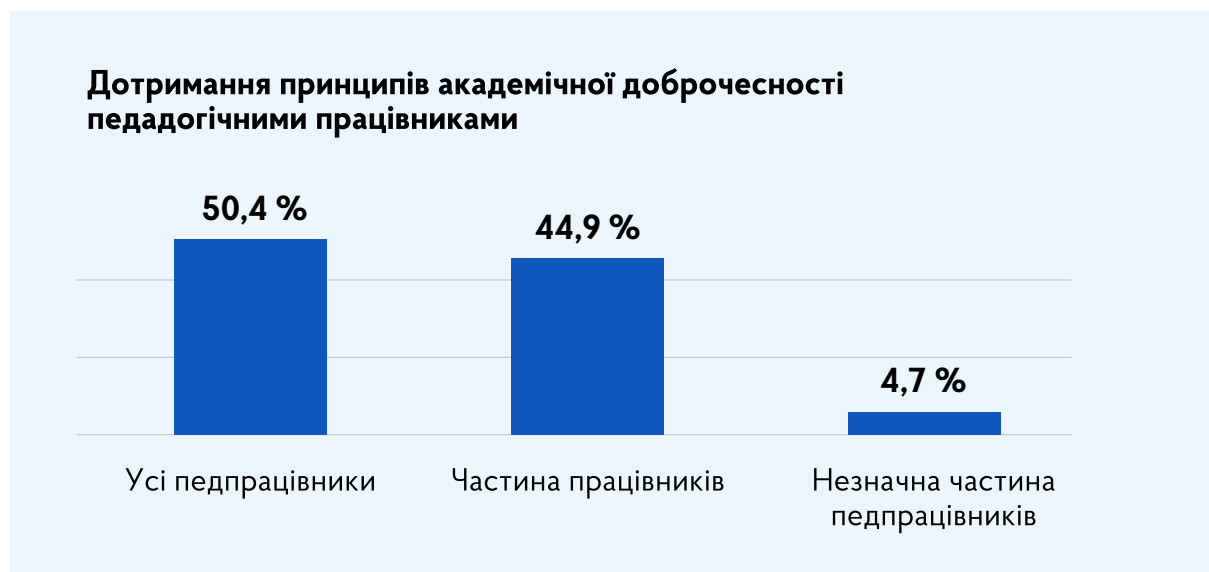
Аудити показали, що більшість шкіл хоч і мають стратегії розвитку, проте майже половина з них не затверджені засновником та майже третина стратегій не реалізується. Причому в сільських школах показник реалізації стратегій удвічі нижчий, ніж у школах, розташованих у містах.

Аналіз стратегій під час аудиту дозволив виявити також, що лише близько половини документів містять компоненти, характерні для стратегічного управління (місія, візія, стратегічні та операційні цілі, джерела фінансування).

Попри те, що майже у всіх школах реалізуються заходи з дотримання академічної доброчесності та протидії корупції, лише половина вчителів шкіл дотримуються академічної доброчесності.

Під час аудитів експерти виявили, що майже усі школи проводять внутрішні моніторинги якості освіти, проте лише третина з них аналізує результати цих моніторингів та здійснює відповідне коригування результатів. А третина шкіл проводить такі моніторинги лише з окремих предметів та не завжди здійснює аналіз результатів.

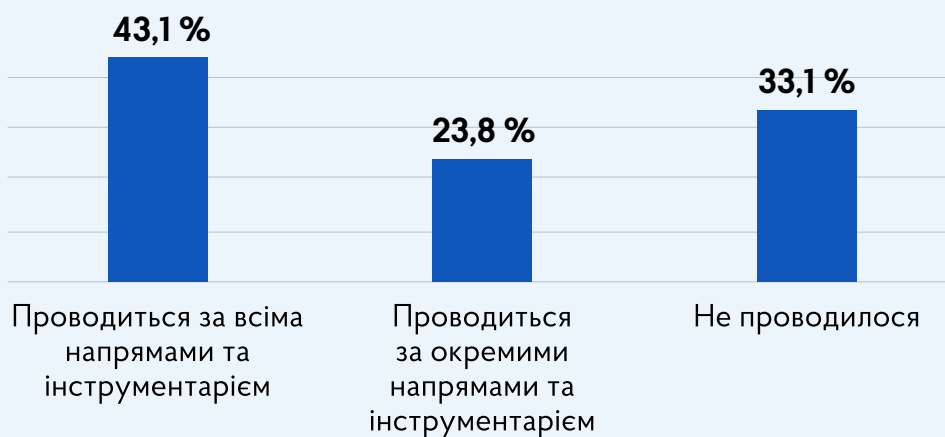
Положення про внутрішню систему забезпечення якості освіти розроблені майже у всіх школах, що пройшли аудит, проте половина з цих документів нефункціональні (не містять інструментарію, який дозволяв би здійснити самооцінювання).

Положення про внутрішню систему

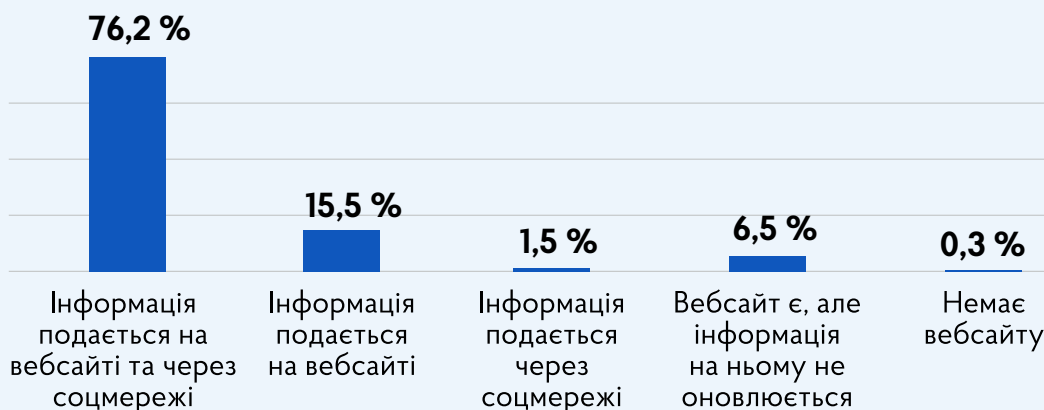
Комплексне самооцінювання за всіма напрямками та інструментарієм провело менше половини шкіл. Водночас цей показник у сільських школах майже вдвічі нижчий, ніж у міських.

Самооцінювання якості освіти

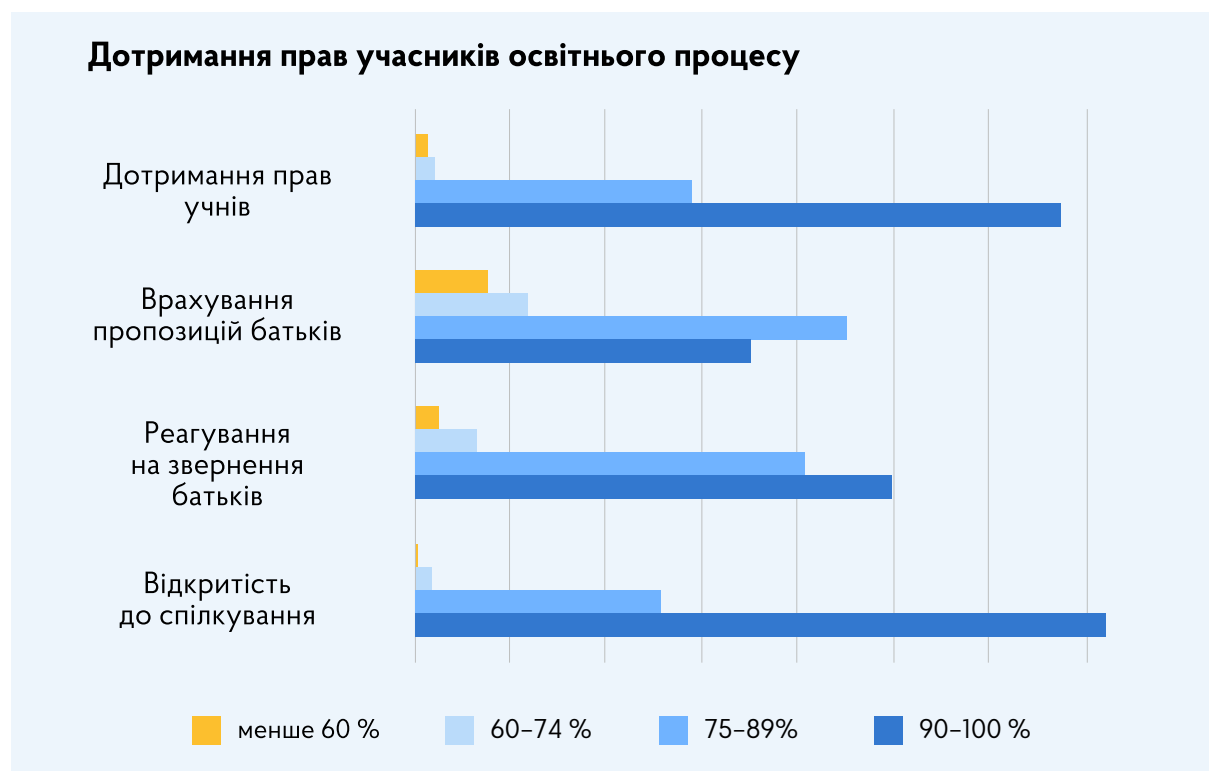
Переважна більшість закладів розміщує на своєму вебсайті інформацію, передбачену законодавством.

Прозорість інформації

Більшість шкіл інформує батьків та учнів через соцмережі. Так само у більшості закладів керівництво реагує на звернення батьків та враховує їхні пропозиції.

У переважній більшості шкіл майже всі учні зазначили, що їхні права дотримуються.

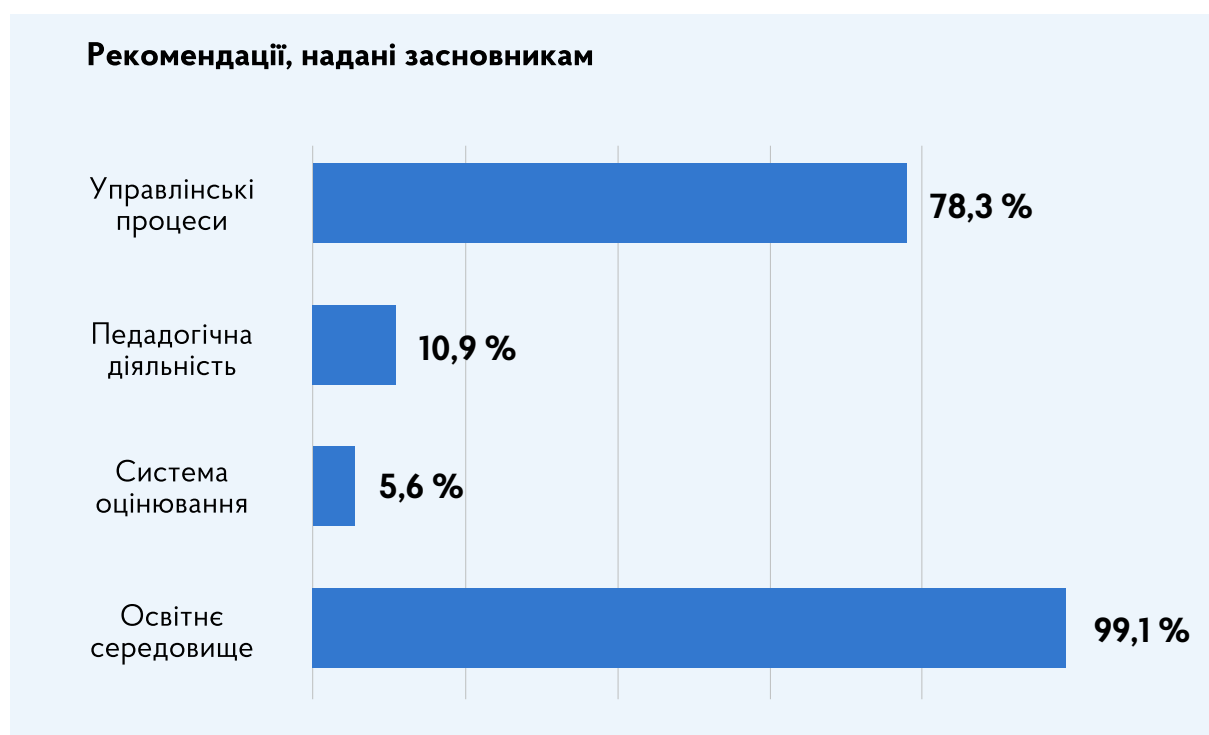
Учні, які під час анкетування зазначили, що їхні права порушуються, наводили такі приклади:

- словесні образи від учителів, негативні висловлювання, приниження, підвищення голосу;
- порушення права на об'єктивне і справедливе оцінювання;
- вимоги до зовнішнього вигляду;
- затримання учнів після закінчення уроку на перерві;
- відбирання особистих речей в учнів учителями;
- заборона на використання телефонів;
- заборона висловлювання власної думки на заняттях.

РОЛЬ ЗАСНОВНИКІВ У ПІДВИЩЕННІ ЯКОСТІ ОСВІТИ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Засновник, як і керівник закладу освіти, несе відповідальність за якість освітньої діяльності. Адже якісна освіта — у забезпечених ресурсами школах, тому інвестиції в освіту, хоч і одні з найбільших витрат місцевих бюджетів, водночас є найважливішими в довгостроковій перспективі. Тому рекомендації щодо вдосконалення якості освітньої діяльності за результатами інституційних аудитів надаються і керівникові закладу освіти, і його засновнику.

Засновник отримує рекомендації щодо усіх напрямів освітньої діяльності, проте більша їх частина стосується освітнього середовища та управлінських процесів, оскільки саме ці напрями більшою мірою залежать від участі засновника в роботі школи.

Найчастіше рекомендації засновникам за напрямом «Управлінські процеси» стосувались:

- затвердження стратегії розвитку закладу освіти;
- приведення статуту закладу у відповідність до вимог законодавства;
- клопотання щодо отримання ліцензії на провадження освітньої діяльності.

Аудити показали, що стратегії розвитку закладів освіти часто не затверджені їхніми засновниками, відсутнє погодження джерел фінансування напрямів розвитку. Це, по суті, робить стратегії виключно формальними документами. А для впровадження робочої стратегічної моделі управління необхідна злагоджена співпраця з засновником під час розроблення стратегій розвитку.

Найчастіше рекомендації засновникам за напрямом «Освітнє середовище» стосувались:

- ремонту огорожі;
- оновлення навчальних кабінетів;
- облаштування спортивної зони, придбання спортивного інвентарю;
- ремонту та облаштування санітарних приміщень;
- безбар'єрного доступу до приміщень для осіб з ООП.

За цим напрямом найбільше проблем у закладах освіти аудити виявили у питанні забезпечення комфортних та безпечних умов навчання та праці. Ця вимога до забезпечення якості освітньої діяльності здебільшого залежить від засновника, тому найбільше рекомендацій надано саме за нею.

Найчастіше рекомендації засновникам за напрямами «Педагогічна діяльність» і «Система оцінювання» стосувались:

- створення умов для підвищення кваліфікації вчителів;
- сприяння матеріальному стимулюванню за впровадження інновацій.

Ці два напрями переважно стосуються організації педагогічної діяльності у школі та меншою мірою залежать від засновника, тому рекомендації за ними здебільшого стосувались керівника. Водночас участь засновника необхідна для фінансування підвищення кваліфікації педагогічних працівників або їх матеріального стимулювання, тому надані засновнику рекомендації стосувалися саме цих питань.

Відстеження виконання рекомендацій засновниками дозволило зробити певні узагальнення щодо поліпшення якості освітньої діяльності, яке відбулося після інституційних аудитів. Водночас варто зазначити, що процедури, пов'язані з фінансуванням, є достатньо тривалими, тому зворотний зв'язок щодо виконаних рекомендацій засновником надали менш ніж половина закладів, які взяли участь в інституційному аудиті. Нижче наведено найбільш типові приклади виконання рекомендацій засновниками.

Найбільш поширені приклади виконаних рекомендацій засновниками щодо освітнього середовища:

- обладнання ресурсних кімнат для дітей з ООП;
- фінансування закупівлі комп'ютерної техніки;
- забезпечення доступу до мережі Інтернет;
- обладнання навчальних кабінетів;
- фінансування ремонту та облаштування туалетних кімнат;
- фінансування ремонту огорожі/парканів.

Найбільш поширені приклади виконаних рекомендацій засновниками щодо управлінських процесів:

- затвердження стратегій розвитку закладів освіти;
- приведення установчих документів у відповідність до вимог законодавства.

Проаналізувавши перші приклади реагування засновників шкіл на рекомендації, можна зробити висновок, що інституційний аудит дозволяє налагоджувати співпрацю керівників закладів із засновниками щодо поліпшення якості освітньої діяльності.

ВИСНОВКИ

Аналіз результатів інституційних аудитів дозволяє визначити позитивні та негативні тенденції щодо забезпечення якості освітньої діяльності шкіл в умовах реформи НУШ.

Позитивні тенденції

У більшості шкіл, що пройшли інституційний аудит, педагоги займаються інноваційною діяльністю та запроваджують компетентнісне навчання, розпочалось впровадження формуального оцінювання. Це свідчить про поступовий рух освітньої реформи та запровадження нових підходів у практику роботи вчителів.

Спостерігаються ознаки реалізації педагогіки партнерства: у більшості шкіл встановлено налагоджений зв'язок із батьками учнів, більшість учнів зазначають, що їхня думка враховується учителями та керівництвом. За вимогою «Налагодження співпраці зі здобувачами освіти, їхніми батьками, працівниками закладу освіти» школи отримали досить високі показники.

У більшості шкіл, що брали участь в інституційних аудитах, створено умови для комфортного та безпечного навчання учнів: проводяться заходи з адаптації для учнів та вчителів. А педагогічні колективи більшості закладів почали розробляти правила поведінки спільно з учнями та формулювати їх, базуючись на позитивній мотивації. Майже в усіх школах розроблено та реалізуються плани заходів із попередження булінгу.

Найвищі показники школи отримали за вимогою «Створення освітнього середовища, вільного від будь-яких форм насильства та дискримінації». Це свідчить про роботу закладів у цьому напрямі.

У питанні матеріального забезпечення та обладнання освітнього простору найкраще у школах обладнані кабінети інформатики. Майже всі заклади під'єднані до мережі Інтернет.

Майже в усіх школах почали проводитись заходи з дотримання академічної доброчесності та протидії корупції.

У більшості шкіл забезпечуються права дитини.

У більшості закладів забезпечується прозорість інформації.

У закладах освіти досить ефективно здійснюється кадрова політика та забезпечуються можливості для професійного розвитку педагогічних працівників.

Після проведених аудитів вже є успішні практики виконання засновниками рекомендацій щодо підвищення якості освітньої діяльності в закладах освіти. Найбільше виконаних рекомендацій стосуються поліпшення освітнього середовища у шко-

лах. Це свідчить про те, що інституційний аудит дозволяє налагоджувати ефективну співпрацю засновника та керівника щодо забезпечення якості освіти у закладах освіти.

Виконання засновниками рекомендацій щодо налагодження управлінських процесів також є позитивними прикладами взаємодії та запровадження стратегічного управління в закладах освіти.

Негативні тенденції

Результати аудитів показали, що сільські школи мають на 10–20 % нижчі показники, ніж школи у містах. Мова зокрема про організацію компетентнісного навчання, застосування формульовального оцінювання, обладнання освітнього середовища, розроблення та реалізацію стратегії розвитку, розбудову внутрішньої системи забезпечення якості освіти та проведення самооцінювання.

Філії опорних закладів мають гірше обладнане освітнє середовище, ніж опорні та інші школи.

Технології компетентнісного навчання, які є основною ознакою застосування компетентнісного підходу в освітньому процесі, системно застосовуються лише у половині шкіл, які пройшли інституційний аудит. Майже половина шкіл за цією вимогою має рівень, що вимагає покращення.

Формульовальне оцінювання застосовується системно у переважній більшості закладів тільки у початковій школі. Оцінювання на основі цілей та критеріїв, що є ознакою компетентнісного підходу, здійснюється менш ніж у половині закладів освіти.

Половина і більше учнів у третині шкіл не хочуть ходити до школи. Основною причиною такого небажання вони називають підвищену втомлюваність, а їхні батьки – відсутність порозуміння з однокласниками та вчителями.

Частина учнів відмовляється від харчування у школі. Основною причиною відмови для третини цих дітей є несмачна їжа.

Аудити показують, що школи недостатньо підготовлені до організації інклюзивного навчання. У третині закладів територія та приміщення не адаптовані для учнів з ООП (у сільській місцевості цей показник на 10 % вищий, ніж у містах). Майже у половині шкіл, де навчаються діти з ООП, відсутні або не облаштовано ресурсні кімнати. Лише третину ресурсних кімнат облаштовано повністю. У третині закладів не вистачає фахівців з інклюзивного навчання.

Під час аудитів експерти з'ясували, що найгірше у школах обладнані кабінети хімії. Водночас найменша різниця між опорними закладами та філіями також прослідковується саме за наявністю та обладнанням кабінетів хімії.

Негативні тенденції спостерігаються і щодо сучасного обладнання бібліотек, спортивних майданчиків, окремих туалетів для хлопчиків та дівчат.

Незважаючи на те, що майже всі школи, у яких відбувся аудит, під'єднані до мережі Інтернет, майже третина не має доступу до мережі достатньої потужності, щоб здійснювати повноцінне навчання, комунікацію та роботу на електронних платформах.

Більшість шкіл мають розроблені стратегії розвитку, проте майже половина з них не затверджені засновником та майже третина стратегій розвитку закладів освіти не реалізується. У сільських школах показник реалізації стратегій удвічі нижчий, ніж у містах.

Внутрішні моніторинги якості освіти проводять майже усі школи, проте лише третя їх частина робить аналіз та відповідне коригування результатів. У третині шкіл моніторинги проводять лише з окремих навчальних предметів.

Положення про внутрішню систему забезпечення якості освіти у багатьох закладах є нефункціональними (не містять інструментарію, який дозволяв би здійснити самооцінювання). Очевидно, це одна з причин, чому комплексне самооцінювання за всіма напрямками та інструментарієм провело лише менше половини шкіл. Причому показник у сільських школах майже вдвічі нижчий, ніж у міських.

Скарги учнів на порушення їхніх прав найбільше стосувалися словесних образ від учителів, негативних висловлювань у бік учнів, принижень та підвищення голосу.

Проблеми, що потребують вирішення

У сфері впровадження компетентнісного підходу до навчання є проблеми з системним запровадженням технологій компетентнісного навчання, застосуванням формуального оцінювання у базовій та старшій школі, оцінюванням навчальних досягнень учнів на основі цілей та критеріїв. Виявлено також проблеми із застосуванням вчителями електронних ресурсів для пошукових, дослідницьких завдань для учнів та використанням ІКТ для формування ключових компетентностей учнів та спільних для них умінь.

Ці проблеми може бути вирішено шляхом підвищення кваліфікації педагогічних працівників із відповідних напрямів.

Залучення педагогічних колективів шкіл до інноваційної діяльності не є пріоритетним завданням у сфері забезпечення якості освітньої діяльності в закладах загальної середньої освіти, водночас аналіз результатів аудитів підтвердив взаємозв'язок між інноваційною діяльністю вчителів та впровадженням компетентнісного підходу у процес навчання, отже це також можна віднести до проблем, що потребують вирішення.

Цю проблему може бути вирішено через залучення педагогічних колективів шкіл до участі в освітніх проєктах та експертній діяльності.

Аудити виявили проблеми із застосуванням індивідуального підходу до навчання учнів. Індивідуальні траєкторії розвитку розробляються лише для дітей з ООП у межах інклюзивного навчання, причому не в усіх закладах освіти вони розроблені та не завжди враховують потреби дітей. Практика розроблення індивідуальних освітніх траєкторій для інших учнів (наприклад, тих, хто за підсумками річного оцінювання мають початковий рівень навчальних досягнень з окремих предметів та учнів-переможців інтелектуальних змагань тощо) майже не впроваджується в закладах освіти.

Ці проблеми можна вирішити через налагодження більш тісної та продуктивної співпраці шкіл з інклюзивно-ресурсними центрами, а також через зміну системи оплати праці педагогічним працівникам або ж введення додаткових оплачуваних годин для вчителів на реалізацію індивідуального навчання.

Обладнання приміщень шкіл та забезпечення комфортних умов праці також мають проблеми, зокрема вони стосуються безпечності території, обладнання навчальних кабінетів, спортивних та ігрових майданчиків, бібліотек, ресурсних кімнат, комфортних та розділених вбиралень.

Проблеми з обладнанням приміщень можна вирішити завдяки співпраці керівництва шкіл із їх засновниками щодо виділення коштів на облаштування та обладнання навчальних приміщень, а також через участь закладів у різних проектах тощо.

Аудити також виявили проблеми з реалізацією стратегічного управління закладами освіти, що передбачає наявність дієвих стратегій розвитку освіти, постійного здійснення самооцінювання та коригування освітніх процесів. Експерти зафіксували, що частина стратегій є просто формальними документами, не затвердженими засновниками, з непередуманими та неузгодженими джерелами фінансування. Аудити також виявили відсутність самооцінювання та відповідних управлінських рішень, ухвалених на основі аналізу його результатів. Школи також не займаються належним аналізом даних, отриманих із внутрішніх моніторингів результатів навчання учнів.

Для вирішення цих проблем необхідно займатись підвищенням кваліфікації керівників закладів загальної середньої освіти, налагоджувати співпрацю між директорами шкіл та засновниками, запроваджувати програми залучення педагогів до роботи у сільських школах.

Проблему відсутності можливості встановлення зв'язку між якістю освіти (результатів навчання) та якістю освітньої діяльності (освітнього процесу) викликано особливістю інструментарію інституційного аудиту, який спрямовано на вивчення освітньої діяльності та не передбачає дослідження якості результатів навчання.

Цю проблему можна вирішити через розроблення інструментарію для проведення моніторингів результатів навчання учнів якості освіти у закладах освіти.

